

አማርኛ

እንደመጀመሪያ ቋንቋ

የተማሪ መፅሐፍ

ሰባተኛ ክፍል

አዘጋጆች፡-

ማርዬ ኔትነት ስንቴ
ብርሃኑ ካሳ ረታ
አለማየሁ ደስታው
ዳመና

ገምጋሚዎች፡-

መስፍን ደፈረሱ ወ/
መድህን ትንቢት
ግርማ ሀይሉ ፋሲል
ብዙነህ በቀለ

ጥራት ተቆጣጣሪ፡- ፍሬሕይወት አሰፋ ከበደ

አስማምቶ ያሻሻለው፡- ወንድወሰን በየነ

ተፈሪ ደጉ

2014 ዓ.ም

ምስጋና

ይህ መጽሐፍ በትምህርትና ሥልጠና ፍፃሜ ካርታ ምክረ ሐሳብ መሰረት በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ትምህርት ሚኒስቴር ተዘጋጅተው የቀረቡትን የሥርዓተ ትምህርት መጽሐፍት ማዘጋጃ ሰነዶችን መነሻ በማድረግ በአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ትምህርት ቢሮ ተዘጋጅቶ በሲዳማ ብሔራዊ ክልል መንግስት ትምህርት ቢሮ የማስማማት ዝግጅት የተደረገበት ሲሆን የማስማማት ዝግጅቱና የሕትመት ወጪው በሲዳማ ብሔራዊ ክልል መንግስትና በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ትምህርት ሚኒስቴር የአጠቃላይ ትምህርት ማረጋገጫ ፕሮግራም-ኢ/GEQIP-E/ ተሸፍኖአል፡፡

በመሆኑም መጽሐፉን የማስማማት ዝግጅት ተደርጎበት መጠቀም እንዲቻል ለፈቀደ አዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ትምህርት ቢሮ፣ የማስማማት ዝግጅቱን በገንዘብ፣ በሰው ሃይልና በማቴሪያል፣ ልምዳቸውንና ዕውቀታቸውን በማጋራት ለረዱ፣ እንዲሁም ሌሎችም በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ ለደገፉ አካላት፣ ተቋማትና ግለሰቦች ሁሉ የሲዳማ ትምህርት ቢሮ ምስጋናውን ያቀርባል፡፡

የቅጂ መብት

፲

የመጽሐፉ ህጋዊ የቅጂ ባለቤት የአዲስ አበባ አስተዳደርና የሲዳማ ክልል ትምህርት ቢሮዎች ናቸው፡፡

ማውጫ

ገፅ

መግቢያ	1
ምዕራፍ አንድ፡- ተፈጥሮን ማድነቅ	1
ምዕራፍ ሁለት፡- የቤተሰብ እቅድ	14
ምዕራፍ ሶስት፡- በጎ ፍቃደኝነት	25
ምዕራፍ አራት፡- የታዋቂ ሰዎች የህይወት ታሪክ	36
ምዕራፍ አምስት፡- ውሃ እና ጥቅሙ	51
ምዕራፍ ስድስት፡- የሰዎች ዝውውር	68
ምዕራፍ ሰባት፡- ማህበራዊ ግንኙነት	84
ምዕራፍ ስምንት፡- ሱስ	97
ምዕራፍ ዘጠኝ፡- የሀገር ፍቅር	110
ምዕራፍ አስር፡- ቃላዊ ግጥም	122
ሙዳዬ ቃላት፡	136
ዋቢ ጽሁፎች፡	139
የአማርኛ የፊደል ገበታ፡	142
የኢትዮጵያ ቁጥሮች፡	143

መግቢያ

ይህ መጽሐፍ አማርኛን በመጀመሪያ ቋንቋነት የሚማሩ የ7ኛ ክፍል ተማሪዎች በቋንቋው በብቃት ማዳመጥ፣ መናገር፣ ማንበብ መጻፍ እንዲችሉ፣ በተጨማሪም የቃላት እና የሠዎስው ዕውቀት እንዲያገኙ ለማድረግ የተዘጋጀ የሥርዓተ ትምህርት አካል ነው። ከዚህ በተጨማሪም መጽሐፉ በዚህ ስለሚሰጡ ትምህርቶች ሽፋን መረጃ ይሰጣል። በመሆኑም ተማሪዎችና ወላጆች በትምህርት ቤት የተከናወኑ ተግባራትን ለማስቀጠልና ይበልጥ ለማዳበር በጋራ ለመሥራት ያስችላቸዋል።

መሰረታዊ መርሆዎች

- ተማሪዎች በማህበረሰቡ ሕይወት ውስጥ አስፈላጊ ስለሆኑ የማዳመጥ ይዘቶችና ርዕሰ ጉዳዮች ይማራሉ።
- ተማሪዎች ስለነዚህ የማዳመጥ ይዘቶችና ርዕሰ ጉዳዮች የተጻፉ ምንጮችን ካዳመጡ በኋላ፣ በእነሱ ላይ በመመስረት ይናገራሉ።
- በቀጣይም በማሕበረሰቡ ውስጥ አስፈላጊ ስለሆኑ የምንባብ ይዘቶችና ርዕሰ ጉዳዮች ይማራሉ። ስለነዚህ የምንባብ ይዘቶች የተጻፉ ምንጮችን ካነበቡ በኋላ ፣ በእነሱ ላይ በመመስረት ጽሁፍ ይጽፋሉ።
- አራቱን ክሂሎች ከላይ በተቀመጠው መሰረት ከተማሩ በኋላ በክፍል አምስትና ስድስት የቀረቡትን የቃላትና የሰዎስው ትምህርቶችን በየምዕራፉ በተገለጸው ዓላማ መሰረት ይማራሉ።
- ተማሪዎች በግላቸው ብቻ ሳይሆን አብረዋቸው ከሚማሩ ተማሪዎች ጋር በመተባበር ይማራሉ።

በቤት ውስጥ ከቤተሰብ ጋር መማር

ተማሪዎች በትምህርት ቤት የሚቀስሟቸውና በቤታቸው ከወላጆቻቸው ጋር የሚሠሯቸው በርካታ ትምህርታዊ ተግባራት አሉ። ስለዚህ ወላጆች ከአካሊ በርካታ ተግባራት ቢያንስ የተወሰኑትን ከላይኛቸው ጋር በጋራ እንዲሠሩ ይጠበቃል።

1. የአለቱን የትምህርት ይዘት በተመለከተ ኩነቶችን፣ ከፊደል ወይም ከድረገጽ ስለርዕስ ጉዳይ አዳምጦ ወይም ተመልከቱ።
2. ልጆች የተሰጣቸውን የቤትሥራ ሲሠሩ፣ ራስን ወይም ሌሎች የቤተሰብ አባላትን በቃለመጠይቅ፣ ንግግርን በመጻፍ ወይም በንግግር ልምምድ ወቅት በመሳተፍ አብሮ መሥራት ተገቢ ነው።
3. ወላጆች የሳምንቱን ወይም የዕለቱን የምንባብ ይዘት ወይም ርዕስ ጉዳይ ልጆቻችሁን በመጠየቅ ተረዱ። በትምህርት ቤት ያነበቧቸውን ምንባቦች በጋራ አንበቡ። ይህንንም ልጆች ወይም ወላጆች ለብቻ ወይም በየተራ በማንበብ ሊተገብሩት ይችላሉ፤
4. ልጆቻችሁን የተለያዩ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ስለምንባቡ ተወያዩ፤
5. ስለርዕስ ጉዳይ የሚያወሱ ሌሎች ጽሁፎችን ከመጻሕፍት፣ ከጋዜጦች ወይም ከመጽሔቶች ፈልጋችሁ አንበቡ።
6. በግል ያንበቡ (ልጆች ራሳቸውን ችለው በግላቸው እንዲያነቡ አበረታቱ)፤ ከዚያም ስላንበቡት ጉዳይ ተወያዩ።
7. ልጆች በክፍል ውስጥ ምን ምን እንደተማሩ ደብተራቸውን በጋራ ተመልከቱ፤ ስለምን እንደተማሩና ምን እንደተሰማቸው የሚከተሉትን ዓይነት ጥያቄዎች በማንሳት ተወያዩ።
8. የመጻፍ ችሎታቸውን ለማዳበር የተማሯቸውን ዝርዝር ክህሎች በመረዳት ምን እንደተማሩ ለማወቅ የሚከተሉትን ዓይነት ጥያቄዎች ልጆቹን ጠይቋቸው፤ ለምሳሌ፡ የቃላት ፊደላት በተገቢ ሁኔታ ተጽፈዋል/ ተሰድረዋል ወይ? በዓረፍተ ነገሮች ውስጥ/ መካከል/ ያሉት ሥርዓተ ነጥቦች (አራት ነጥብ፣ ነጠላ ሰረዝ፣ ድርብ ሰረዝና የመሳሰሉት) በተገቢ ቦታቸው ገብተዋል ወይ? ወዘተ.
9. ልጆች አጫጭር ደብዳቤዎች (ለምሳሌ፡ ለቤተሰብ አባላት ወይም ለጓደኞች) እንዲጽፉ ወይም በዕለቱ ወይም በሳምንቱ ስለተከሰቱ ጉዳዮች ወይም ስለአንድ ጉዳይ ያላቸውን አስተያየት ወዘተ. እንዲጽፉ አበረታቷቸው።

አማርኛ ጊኛ ክፍል

ምዕራፍአንድ

ተፈጥሮን ማድነቅ

ከምዕራፉ የሚጠበቁ ውጤቶች
ከዚህ ምዕራፍ ትምህርት በኋላ

- የሌሎችን ሀሳብ ታዳምጣላችሁ
- ስለ ተፈጥሮ ምንነት ትወያያላችሁ።
- ለክፍል ደረጃው የተዘጋጀውን ፅሁፍ ታነባላችሁ።
- የተፈጥሮን የተለያዩ ገፅታዎች ታደንቃላችሁ።
- አንቀፅ ትፅፋላችሁ ።

ክፍል አንድ :- ማዳመጥ

“ አባይ”

ቅድመ ማዳመጥ

1. ስለ ተፈጥሮ ምን ታውቃላችሁ?
2. ስለ ወንዞች አጠቃቀም የምታውቁትን በቡድን ተወያይታችሁ ለመምህራችሁ ተናገሩ?
3. አላይ ከቀረበው ምስል ምን ተረዳችሁ?

አድምቦ መረዳት

ተግባር አንድ

“አባይ” በሚል ርዕስ የቀረበላችሁን ምንባብ መምህራችሁ ሲያነቡላችሁ እያዳመጣችሁ ለቀረበላችሁ ጥያቄዎች ተገቢውን ምላሽ ስጡ።

1. የህዳሴው ግድብ በየትኛው ክልል ይገኛል?

ሀ. ሶማሌ ለ. አማራ ሐ. ደቡብ መ. በቤኒሻንጉል ጉሙዝ

2. የግድቡ ግርጌ ውፍረት ስንት ሜትር ነው?

ሀ. 120 ሜትር ለ. 135 ሜትር ሐ. 130 ሜትር መ. 125 ሜትር

3. አባይን በተመለከተ ትክክል ያልሆነው የቱ ነው?

ሀ. ከዓለማችን ረጃጅም ወንዞች አንዱ ነው።

ለ. የአንድ ሀገር ብቻ ተፋሰስ ነው።

ሐ. የግድቡ ከፍታ 145 ሜትር ነው።

መ. አባይ 6696 ኪ.ሜትር ርዝመት አለው።

4. በአዳመጣችሁት ምንባብ ውስጥ የአባይ ወንዝ የተነሳሰረው ከየትኛው ወንዝ ጋር ነው?

ሀ. ከአማዞን ለ. ከአዋሽ ሐ. ከተከኤ መ. ከዛየር

5. የህዳሴው ግድብ ሲጠናቀቅ ስንት ሜጋ ዋት ያመነጫል?

ሀ. 5200 ለ. 6450 ሐ. 5000 መ. 6000

ተግባር-ሁለት፡-

ካዳመጣችሁት ምንባብ ለወጡ የተሰመረባቸው ቃላትና ሀረጎች አውዳዊ ፍቺ ስጡ።

1. የህዳሴው ግድብ ተገንቦቶ ሲያልቅ ለሀገር እድገት ትልቅ ድርሻ ይኖረዋል።

2. የመኖሪያ ቤታችን የኤሌክትሪክ ፍጆታ እየጨመረ ነው።
3. በትምህርቴ ጥሩ ውጤት የማምጣት ውጥን አለኝ።
4. ነገ ደመና እንደሚኖርና ዝናብ እንደሚጥል ተተንብዮአል
5. የአስፓልት መንገዱ እንዳይበላሽ የመንገድ ዳር ተፋሰስ ሊሰራለት ይገባል ።
6. የህዳሴው ግድብ ከፍታ 145 ሜትር ነው።
7. የአባይ ወንዝ በዓለም ላይ ካሉ ረጃጅም ወንዞች በግንባር ቀደምነት ተጠቃሽ ነው።

ክፍል ሁለት፡- መናገር

ተግባር አንድ፡-

መምህራችሁ በሚሰጧችሁ የንግግር መመሪያ መሰረት ታላቁ የህዳሴ ግድብ መገንባቱ ለሀገር ልማት ምን ጥቅም እንደሚሰጥ በቡድን ተወያዩ። ከውይይቱም በኋላ ከቡድናችሁ አንድ ሰው በመምረጥ ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተገቢውን ቋንቋ በመጠቀም ንግግር አቅርቡ።

ተግባር ሁለት፡-

በተግባር አንድ ባቀረባችሁት ንግግር መሰረት የእርስ በርስ ግምገማ አድርጉ።

ክፍል ሶስት፡- ንባብ

❖ ቅድመ ንባብ

1. ተማሪዎች በሀዋሳ ከተማ የተለያዩ ቦታዎች ለመዝናናት ሄዳችሁ ታውቃላችሁ? ከሄዳችሁ የትኞቹን ጎበኛችሁ?
2. ሀዋሳ ከተማ በአገራችን የት ክልል የምትገኝ ይመስላችኋል?
3. ሀዋሳ ከተማ ውስጥ የሚገኙ የተፈጥሮ መስህቦች የሚባሉት የትኞቹ እንደሆኑ ጥንድ ጥንድ ሆናችሁ ተወያዩ።

የንባብ ሃይት

ተግባር፡-

“ሀዋሳ የፍቅር ከተማ” የሚለውን ምንባብ እያነበባችሁ መምህራችሁ ለሚጠይቁትሁ ጥያቄዎች ተገቢውን ምላሽ በቃል መልሱ።

ሀዋሳ የፍቅር ከተማ

ሀዋሳ ከተማ በ1952 ዓ.ም የተመሰረተች ሲሆን፤ ከአዲስ አበባ በ275 ኪ.ሜ ርቀት በሻሸመኔና በይርጋለም ከተሞች መካከል የምትገኝ ውብ ከተማ ነች። ከተማዋ በ70'30' ሰሜን ላቲቲውድና በ80 '29' ሎንጊቲዩድ ምስራቅ ላይ ትገኛለች።

በአቀማመጧ ከባህር ጠለል በላይ በ1708 ሜ ትር የምትገኝ ሲሆን፤ ዓመታዊ አማካይ የዝናብ መጠኗ 45 ሚ.ሚ ይሆናል። ዓመታዊ አማካይ የእርጥበት መጠኗ ከ70-80% ይደርሳል ተብሎ ሲገመት አማካይ ዓመታዊ የሙቀት መጠኗ ደግሞ 19.5⁰c እንደሆነ ጥናት ያደረጉ ምሁራን ይጠቁማሉ።

ከተማዋ ስያሜዋን ያገኘችው 'ሀዋሳ' ሀይቅ ከሚለው የሲዳሞኛ ቋንቋ ሲሆን ትርጉሙም "ሰፊ የውሃ አካል" ማለት ነው። ሀዋሳ የሚለውን የአሁንን መጠሪያዋን ከማግኘቷ በፊት በአካባቢው ነዋሪዎች "አዳሬ" እየተባለች የምትጠራ ሲሆን ትርጉሙም ሆጊጦሽ ቦታ ማለት እንደሆነ ድርሳናት ያስረዳሉ።

ሀዋሳ በምዕራብና በሰሜን በሀዋሳ ሀይቅ፤ በምስራቅና በደቡብ ምስራቅ በጨለላቃ ረግረጋማ መሬት፤ በሰሜን በጥቁር ውሃ፤ በደቡብ በአላሙራ ተራራ ትዋሰናለች። የአየር ንብረቷ ሞቃታማና ነፋሻማ ሲሆን የተፈጥሮ ገፅ በረከቷ ከሆነው የሀዋሳ ሀይቅ የሚነፍሰው ለስላሳ ንፋስ የአየር ንብረቱ ሙቀትና ቅዝቃዜ ተመጣጥኖ እንዲነፍስ በማስቻሉ ለነዋሪዎቿ ምቹት ይሰጣል።

ሀዋሳ በኢትዮጵያ ከሚገኙ ከተሞች ጋር ተወዳድራ በውበቷ፤ በፈጣን እድገቷ፤ በሁለንተናዊ ምቹነቷ፤ በቱሪስት መስህቧ፤ በመሰረተ ልማቷ፤ በሰላምና አሁን በምትመራበት አዲስ ማሰተር ፕላን ...ወዘተ ጉዳዮች በተደጋጋሚ በአሻናፊነት የተሸለሙት ውብ ከተማ ነች። ቀደም ሲል የሲዳማ ክፍል ሀገር፤ ቀጥሎ ደግሞ የደ/ብ/ብ/ሕ/ክልል፤ አሁን ደግሞ የሲዳማ ክልል ርዕሰ ከተማ ሆና ሰፊ አገልግሎት እየሰጠች ትገኛለች።

ተማሪዎች እስካሁን ካነበባችሁት የተረዳችሁትን ዋና ሀሳብ ለመምህራችሁ ተናገሩ። በቀጣዩክ ክፍል ለምን ሊነሳ የሚችል ይመስላችኋል?

ሰፊ ተፈጥሯዊና ሰው ሰራሽ የሆኑ የታሪክ፤ የእምነት፤ የባህልና ዘመናዊ የሆኑ የቱሪስት መስህቦች የሚገኙባት ከተማ በመሆኗ በሀገር ውስጥም ሆነ በውጪ ቱሪስቶች በሰፊው ትጎበኛለች። ከነዚህ መስህቦች ውስጥ፡- ማራኪውና የስሟ መጠሪያ የሆነው የሀዋሳ ሀይቅ፤ የአላሙራና የታቦር ተራራዎች፤ የጉዳማሌና የአሞራ ገደል መዝናኛና ታሪካዊ ሥፍራዎች፤ የዓሳ ገበያ፤ የቡርቂቱ ፍል ውሀዎችና የተለያዩ ኢንትርናሽናልና ባለኮከብ ዘመናዊ ሆቴሎች ይገኙባታል።

ከእነዚህም በተጨማሪ የሲዳማ ሱሙዳና የወልደ አማኑኤል ዱባለ ታሪካዊ ሀውልቶች እንዲሁም የሎቄና የራስ መንገሻ ቤተመንግስቶች ትልቅ ሥፍራ የሚሰጣቸው ቅርሶችና መስህቦች ናቸው። የተለያዩ የመንግስትና የግል የሙያ ማሰልጠኛ ኮሌጆችና ዩኒቨርሲቲዎች፤ ዓለማቀፍ ሰታዲዮም... ወዘተ ይገኙባታል።

ሀዋሳ የተለያዩ ቋንቋና ባህል ያላቸው ማህበረሰቦች በአንድ ላይ ተሳባስበው የሚኖሩባት፣ በፈጣን ዕደገት ላይ የምትገኝ፣ የተሻለ መሠረተ ልማት የተሟላላት፣ ንፁህና ዕዱ ከተማ በመሆኗ አንዳንድ አድናቂዎች "ትንሿ ኢትዮጵያ" ይሏታል። ከዚህ በተጨማሪ በብዙዎች ዘንድ "እንግዳ ተቀባይ የፍቅር ከተማ" እየተባለችም ትጠራለች።

ምንጭ:- (ሙሉነህ ካሳ ፡ ግዙፉ ሀውልት ባለታሪክ፡ ነሐሴ 20፣ 2013፤ **American Journals of Tourism Research V.4: No.1 2015** ; ለክፍል ደረጃው እንዲመጥን ተደርጎ የተሸሻለ)

❖ አንብቦ መረዳት

ተግባር አንድ

የሚከተሉትን ጥያቄዎች በምንባቡ መሰረት በፅሁፍ መልሱ።

1. በሀዋሳ ከተማ ውስጥ የሚገኙ የተፈጥሮ ገፅ በረከቶች የሚባሉት የትኞቹ እንደሆኑ ግለፅ።
2. ስለከተማዋ ስያሜና አመጣጥ በአጭሩ ማብራሪያ ስጡ።
3. ሀዋሳ "ትንሿ ኢትዮጵያ" የተባለችበት ምክንያት ምን እንደሆነ አብራሩ።
4. ሀዋሳ "የፍቅር ከተማ" ተብላ የምትጠራው ለምን እንደሆነ በምሳሌ አስረዱ።
5. ስለሀዋሳ ከተማ አየር ንብረት አጭር መግለጫ ስጡ።

ተግባር ሁለት፡-

በ "ሀ" ክፍል ለቀረቡት ቃላት በ "ለ" ክፍል ከገቡት ቃላት ውስጥ በምንባቡ መሰረት ተመሳሳይ ፍቺ ያላቸውን በመምረጥ አዛምዱ፡፡

ሀ

ለ

1. አዳሬ

ሀ/ ለአይን ማራኪ

2. ጨለላቃ

ለ/ አገር ጎብኚ

3. ገፅ በረከት

ሐ/ የግጦሽ ቦታ

4. ድርሳናት

መ/ የተፈጥሮ ስጦታ

5. መስህብ

ሠ/ ረግረጋማ መሬት

6. ቱሪስት

ረ/ የተለያዩ ፅሁፎች

ተግባር ሶስት፡-

“ሀዋሳ የፍቅር ከተማ ” የሚለውንም ምንባብ መምህራችሁ በሚሰጧችሁ መመሪያ መሰረት ተራ በተራ ድምፃችሁን ከፍ በማድረግ አንብቡ፡፡

ክፍል አራት፡- ጽህፈት

ማስታወሻ

አንቀፅ

የአንቀፅ ምንነት፡- አንቀፅ አንድ ዋና ሀሳብ ብቻ የሚተላለፍበት የድርሰት አነስተኛ አካል ነው። አንቀፅ የዓረፍተ ነገሮች ድምር ውጤት ነው። በአንድ አንቀፅ ውስጥ ሁለት ዓይነት ዓረፍተ ነገሮች ይገኛሉ። እነሱም፡-

1. ሀይለቃል (መንደርደሪያ ዓረፍተ ነገር) ፡-የአንቀፁን አጠቃላይ ሀሳብ ጠቅልሎ የሚይዝ የዓረፍተ ነገር አይነት ነው።
2. መዘርዘር፡- በሀይለቃሉ ላይ የቀረበውን ሀሳብ በዝርዝር የሚያብራሩ የዓረፍተ ነገር አይነቶች ናቸው። ምሳሌውን ከማስታወሻው በታች ይመልከቱ።

ምሳሌ፡-

ብቸኝነት ጣጣው ብዙ ነው። ሰው ማህበራዊ ፍጡር በመሆኑ ከብቸኝነት መራቅ አለበት። አለበለዚያ የብቸኝነት ኑሮ ለሚያስከትላቸው ችግሮች ሊጋለጥ ይችላል። ብቸኛ ሰው የሚያነጋግረውን ፍለጋ መዋተቱ አይቀሬ ነው። ብቸኝነትን ለመሸሽ ሲባል ወደ ተለያዩ ሰዎች ሊገባ ይችላል። ነጋ ጠባ መበሳጨትና ራስን መጣልም የብቸኝነት መዘዞች ናቸው።

ከላይ በቀረበው አንቀፅ ውስጥ የተሰመረበት የአንቀፁ ሀይለቃል ሲሆን ሌሎች አምስት ዓረፍተ ነገሮች ሀይለቃሉን የሚያብራሩ መዘርዘራዊ ዓረፍተ ነገሮች ናቸው።

የአንቀፁ ቅርፅ፡- ፡- የአንድ አንቀፅ ቅርፅ የሚወሰነው ሀይለቃሉ በሚገኝበት ቦታ ነው። እነሱም፡-

ቅርፅ ይህን ይመስላል።

ሀይለ ቃል አረፍተ ነገር

መዘርዘራዊ አረፍተ ነገር

1. ሀይለቃሉ መጀመሪያ ሲመጣ፡- ሀይለቃሉ መጀመሪያ ላይ ሲመጣ የአንቀፁ

2. ሀይለቃሉ መሀል ላይ ሲመጣ ፡- ሀይለቃሉ መሀል ላይ ሲመጣ የአንቀፁ ቅርጽ ይህን ይመስላል

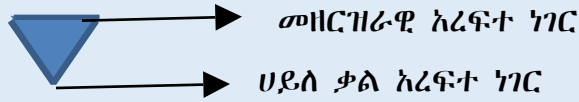

መዘርዘራዊ አረፍተ ነገር

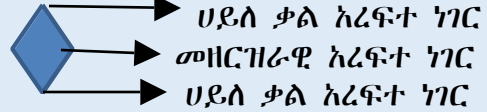
ሀይለ ቃል አረፍተ ነገር

መዘርዘራዊ አረፍተ ነገር

3. ሀይለቃሉ መጨረሻ ላይ ሲመጣ፡- ሀይለቃሉ መጨረሻ ላይ ሲመጣ የአንቀፁ ቅርፅ ይሄን ይመስላል፡፡

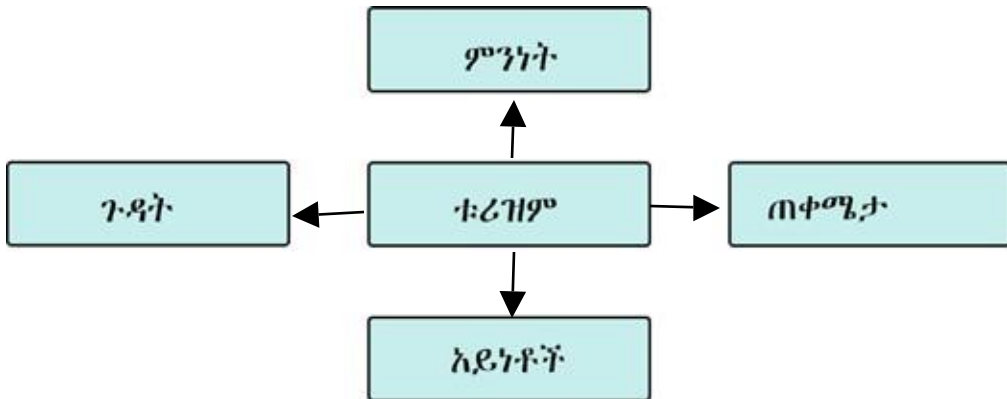

4. ሀይለቃሉ መጀመሪያ እና መጨረሻ ላይ ሲመጣ፡- ሀይለቃሉ መጀመሪያ እና መጨረሻ ላይ ሲመጣ የአንቀፁ ቅርፅ ይሄን ይመስላል፡፡

ተግባር አንድ፡-

ከላይ በቀረበው ማስታወሻ መሰረት ከታች የቀረበላችሁን ቢጋር በመከተል “ቱሪዝም” በሚለው ርዕስ ሁለት አንቀፅ ጻፉ፡፡

ተግባር ሁለት፡-

ተማሪዎች “ቱሪዝም” በሚል ርዕስ የፃፋችሁትን አንቀፅ በቡድን በመሆን እርስ በርስ ተገማገሙ፡፡

ክፍል አምስት፡- ቃላት

ቃላት

ቃል በስርዓት የተሰደሩ ፊደላት ስብስብ ነው። ቃላትን ተዘውታሪና ያልተዘወተሩ (አዳዲስ ቃላት) ብለን መክፈል እንችላለን።

1. ተዘውታሪ ቃላት፡- በአለት ተዕለት ኑሯችን በተደጋጋሚ የምንጠቀማቸው ቃላት ናቸው።

ምሳሌ፡- በላ፣ ልብስ፣ ምግብ ... የመሳሰሉት ናቸው።

2. ያልተዘወተሩ፡- በአለት ተዕለት ኑሯችን ውስጥ አልፎ አልፎ የምንጠቀማቸው እንግዳ

የሆኑ ቃላት ናቸው። ምሳሌ፡- ተግዳሮት፣ ጥቁር እንግዳ...የመሳሰሉ ናቸው።

ተግባር አንድ፡-

ከዚህ በታች በቀረቡት አረፍተካገሮች ውስጥ የሚገኙትን ተዘውታሪ እና ተዘውታሪ ያልሆኑ ቃላትን ለይታችሁ ዓፉ።

1. የኤርሚያስን ሙግት አልቻልኩትም።
2. ለገና ዋዜማ እመጣለሁ ብሎኛል።
3. አቶ ሙሳ ሰርክ ወደ መስጊድ ይመለሳሉ።
4. አዘቦት ቀን እመጣለሁ ብሎ እስካሁን የውሃ ሽታ ሆነ።
5. ወዳንቻ ኳሲን ወደ ሰማይ አገኘት።
6. ወደ ስራ ለመሄድ ስነላ ጥቁር እንግዳ መጣብኝ።

ተግባር ሁለት፡-

ተዘውታሪ ያልሆኑ ቃላትን በመጠቀም ቢያንስ አምስት ዓረፍተ ነገር መስርቱ፡፡

ክፍል ስድስት፡- ሰዋስው

ተግባር አንድ፡-

መምህራችሁ በሰጧችሁ ማስታወሻ መሰረት ከታች የቀረቡትን ዓረፍተ ነገሮች ነጠላ እና ውስብስብ በማለት ለዩ፡፡

1. የክረምቱ ዝናብ ከቤት አያስወጣም፡፡
2. አባቴ ከመጣ ሀዋሳ ሀይቅ ሽርሽር ይወስደኛል፡፡
3. ከአባቴ ጋር ጋራንባ ተራራን ለመጎብኘት ሄደች፡፡
4. ፈተና ስለ ደረሰ ጥናታችንን እናጠናክር፡፡
5. የትምህርት ቤታችን ርዕሰ መምህር በፈተናው ዙሪያ ማብራሪያሰጡ፡፡

ተግባር ሁለት፡-

ከላይ በቀረቡት ዓረፍተ ነገሮች መሰረት አምስት ነጠላ እና አምስት ውስብስብ ዓረፍተ ነገሮችን ፃፉ፡፡

የምዕራፉ ማጠቃለያ

- በዚህ ምዕራፍ ስለ የንግግር መመሪያ፣ የአንቀጽ ምንነት፣ ተዘውታሪና ተዘውታሪ ያልሆኑ ቃላት እንዲሁም ነጠላና ውስብስብ ዓረፍተ ነገሮችን ተምረናል።
- ንግግር በቃል ወይም በጽሁፍ ሊቀርብ የሚችልና ሀሳብ አፍልቀን ለሌሎች ምናስተላለፍበት ክሂል ሲሆን ከዝግጅት እስከ አቀራረብ ጥንቃቄን የሚፈልግ ነው።
- አንቀፅ አንድ ዋና ሀሳብ ብቻ የሚተላለፍበት የድርሰት አነስተኛ አካል ነው። አንቀፅ የዓረፍተ ነገሮች ድምር ውጤት ሲሆን በአንድ አንቀፅ ውስጥ ሁለት ዓይነት ዓረፍተ ነገሮች ይገኛሉ። እነሱም፡ - ሀይለቃልና መዘርዘራዊ ዓረፍተ ነገር ናቸው።
- ቃል ማለት በስርዓት የተሰደሩ ፊደላት ስብስብ ሲሆን ቃላትን ተዘውታሪና ያልተዘወተሩ (አዳዲስ ቃላት) ብለን መክፈል እንችላለን።
- ዓረፍተ ነገሮች ከመዋቅር (ክቅርፅ) አንጻር ነጠላ እና ውስብስብ ተብለው በሁለት ይከፈላሉ።

የክለሳ ጥያቄዎች

1. ተፈጥሮን ስለማድነቅ ምን እንደተረዳችሁ ተናገሩ።
2. የአንድን አንቀፅ ቅርፅ የሚወስነው ምንድን ነው?
3. የሀይለ ቃል እና የመዘርዘራዊ ዓረፍተ ነገሮችን ልዩነት ነገሩ።

አማርኛ ፲ኛ ክፍል

ምዕራፍ ሁለት
የቤተሰብ ዕቅድ

ከምዕራፉ የሚጠበቁ ውጤቶች

ተማሪዎች ይህንን ምዕራፍ ካጠናቀቃችሁ በኋላ

- በጥምና ታዳምጣላችሁ።
- የቤተሰብ እቅድ ምንነት ትናገራላችሁ ።
- ቀላል ሁኔታችን ትተርታላችሁ።
- የቤተሰብ እቅድን መሰረት አድርገው በሚሰጡ አስተያየቶች ላይ ትከራከራላችሁ።
- ስዕሎችን ታብራራላችሁ።

ክፍል አንድ :- ማዳመጥ

“ ልጅ በእድሉ ያድጋል?”

ቅድመ ማዳመጥ

1. የቤተሰብ ምጣኔ ሲባል ስምታችሁ ታውቃላችሁ? ምን ማለት ነው?
2. ልጅ በእድሉ ያድጋል በሚለው ሀሳብ ትስማማላችሁ?
3. ከላይ ከቀረበው ስዕል ምን ተረዳችሁ?

የማዳመጥ ሂደት

ተግባር:-

“ልጅ በእድሉ ያድጋል” የሚለውን የማዳመጥ ምንባብ መምህራችሁ ሲያነቡላችሁ ዋና ዋና ነጥቦችን ማስታወሻ በመያዝ በንቃት አዳምጡ።

አድምጦ መረዳት

ተግባር አንድ:-

“ልጅ በእድሉ ያድጋል” በሚል ርዕስ ባዳመጣችሁት ጽሑፍ መሰረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች በቃል መልሱ።

1. የእነቃሮቹ ቤተሰብ ብዛት ስንት ነው?
2. “የሚላስ የሚቀመስ” ከቤት ጠፋ በሚል የቀረበው ሀሳብ ምንን ይገልጻል?

3. የቃሮዩ ትዳር ሰላም ያጣው በምን ምክንያት ነው?
4. የነዝምዘም ቤተሰብ በሰላም እና በፍቅር የተሞላው በምን ምክንያት ነው?
5. "የጥሩ ጓደኝነት ተምሳሌት ናቸው" ሲባል ምን ማለት ነው?
6. የቤተሰብ እቅድ አገልግሎት ምን ጠቀሜታ አለው?

ተግባር ሁለት፡-

ከታች በሰጥኑ ውስጥ የቀረቡትን ቁልፍ ቃላት እና ሀረጎች ከታች በቀረቡት ያልተሟሉ አረፍተ ነገሮች ውስጥ በተገቢው ቦታቸው አስገቡ።

ደፋ ቀና	የዕለት ጉርስ	ዶሮ ሳይጮህ
የበኩር	ባልደረባ	ባልንጀራ

1. አልማዝ የበቀለ ----- ልጅ ነች።
2. ዱሬሳ የዕለት ኑሮውን ለማሻሻል -----ይላል።
3. -----ከቤት የወጣ ጀምበር እስክትጠልቅ አልተመለሰም።
4. የመስሪያ ቤቱ የስራ ----- የሆነው አቶ ሀሰን ከመኪና አደጋ ለጥቂት ተረፈ።
5. ዳንችሌ የዘቢባ ----- ነች።

ክፍል ሁለት፡ መናገር

ተግባር፡-

1.ከታች የቀረበውን ቢጋር መሰረት በማድረግ የሁነቶችን ቅደም ተከተል በመጠበቅ አጭር ንግግር አድርጉ።

2.የቤተሰብ ምጣኔን በተመለከተ “ልጅ በእድሉ ያድጋል” የሚለውን ሀሳብ በመደገፍ ወይም በመቃወም መምህራች በሚሰጣችሁ መመሪያ መሰረት ተከራክሩ።

ክፍል ሶስት፡- ንባብ

“የቤተሰብ እቅድ”

ቅድመ ንባብ

1. የስነ-ተዋልዶ አገልግሎት ምንድን ነው?
2. “ልጅ ሀብት ነው” በሚለው ሀሳብ ትስማማላችሁ? ምክንያታችሁን በቃል ግለፁ ።
3. በአካባቢያችሁ የስነ-ተዋልዶ አገልግሎት ይሰጣል?

የማንበብ ሂደት

ተግባር አንድ፡-

“የቤተሰብ እቅድ” የሚለውን ምንባብ በለሆላስ እያነበባችሁ መምህራችሁ በየመሀሉ ለሚጠይቁትሁ ጥያቄዎች ምላሽ እየሠጣችሁ አንብቡ።

“የቤተሰብ እቅድ”

የሴቶችን መብት መረጋገጥ ለልማት ያለው አበርክቶ ዓለም አቀፍ እውቅና እንዲያገኝ እ.ኤ.አ በ1994 በካይሮ ላይ የተደረገው ዓለም አቀፍ የስነ-ህዝብ እና ልማት ጉባኤ ከፍተኛ መነቃቃትን ፈጥሯል። በወቅቱ የስነ-ተዋልዶ ጤናን ማስፋፋት እና የፆታ እኩልነትን ማስፈን የአንድ ሀገር የልማት እምብርት ተደርጎ

መወሰዱ የጉባኤው ስኬት ነበር። ከጉባኤው ሩብ ምዕተ ዓመት በኋላ ዓለም ፈጣን እድገት ያስመዘገበች ሲሆን በዓለም ደረጃ የእርግዝና መከላከያ አቅርቦት በ25 በመቶ እድገት አሳይቷል። የእናቶች እና የህጻናት ሞትም በከፍተኛ ደረጃ መቀነሱን የተባበሩት መንግስታት የስነ-ህዝብ መረጃ ያመለክታል።

እ.ኤ.አ በ2019 በዓለም ዙሪያ 1.9 ቢሊዮን እድሜያቸው ከ15-49 ዓመት በመውለድ እድሜ ክልል ውስጥ የሚገኙ ሴቶች መካከል 1.1 ቢሊዮን የሚሆኑት ሴቶች የቤተሰብ እቅድ አገልግሎት የመጠቀም ፍላጎት አላቸው። ከነዚህ ውስጥ 842 ሚሊዮን የሆኑት የእርግዝና መከላከያዎችን እየተጠቀሙ ሲሆን 270 ሚሊዮን የሚሆኑት ደግሞ የእርግዝና መከላከያ እየፈለጉ አገልግሎቱን ያላገኙ ናቸው።

ተማሪዎች እሳካሁን ከተነበበው ምን ተረዳችሁ? በሀገራችን ያለው የስነ-ተዋልዶ አገልግሎት ምን ይመስላችኋል?

በሀገራችን ኢትዮጵያ ደግሞ እ.ኤ.አ በ2019 በተጠና ጥናት መሰረት ማንኛውንም አይነት ዘመናዊ የእርግዝና መከላከያ ዘዴዎችን የመጠቀም ምጣኔ እ.ኤ.አ በ2005 ከነበረበት 14% በ2019 ወደ 41% አድጓል። ሆኖም ባለፉት 5 ዓመታት በወቅቱ ከነበሩት እርግዝናዎች መካከል 17% የሚሆኑት ያልታቀዱ ነበሩ። ይባስ ብሎ እድሜያቸው ከ18-19 ከሆኑ አፍላ ወጣት ሴቶች መካከል 10% የሚሆኑት በሊጋነት እድሜያቸው የልጅ እናት የሆኑ ሲሆኑ 2% የሚሆኑት ደግሞ በጥናቱ ወቅት የመጀመሪያ ልጃቸውን አርግዘው ተገኝተዋል።

የሀገራችን የስነ-ህዝብ ፖሊሲ እና የስነ-ተዋልዶ ጤና እስትራቴጂ ሁሉም ሰዎች በተለይ እናቶች እና አፍላ ወጣቶች የእርግዝና መከላከያ ዘዴ ተጠቃሚ መሆናቸውን ማረጋገጥ በርካታ የሰብዓዊ መብቶችን፣ የሕይወት እና የነጻነት፣ የአመለካከት እና ሀሳብን የመግለፅ እንዲሁም የመሰራት እና የመማር መብትን ብሎም ከፍተኛ የጤና እና ሌሎች ዘርፈ ብዙ ጥቅሞችን እንደሚያስገኝ ያትታል። የእርግዝና መከላከያ መጠቀም ከእርግዝና ጋር ተያያዥነት ያላቸውን የጤና አደጋዎችን በሴቶች በተለይም በአፍላ ወጣት ሴት ልጆች ላይ እንዳይከሰት ይከላከላል።

የሕፃናት ሞት መጠን የዕድሜ ልዩነታቸው ከ2 እስከ 3 ዓመት ከሆኑት ጋር ሲነፃፀር በ45 ከመቶ ከፍ ያለ ሲሆን በአራት ወይም ከዚያ ዓመታት ከሚለያዩት ጋር ሲነፃፀር ደግሞ በ60 በመቶ ከፍ ይላል። የትምህርት እድገታችን ለማስፋፋት እና ለሴቶች አቅም መጎልበት እንዲሁም ለሀገራችን ዘላቂ የህዝብ እድገት እና ኢኮኖሚያዊ ልማት የቤተሰብ እቅድ አገልግሎት ፍቱን መድሀኒት ሲሆን በርካታ ማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ጥቅሞችን

ጥቅሞችን ይሰጣል።

የስነ-ተዋልዶ ጤና ከቤተሰብ እቅድ አገልግሎት የተሟላ የእናቶች እና የሕፃናት ጤና አገልግሎትን ማዳረስን፣ የአፍላ ወጣቶችን ጤና፣ ኤች አይቪን ጨምሮ በግብረ ስጋ ግንኙነት የሚተላለፉ በሽታዎችን መከላከል እና ማከምን፣ የመካኒካል ችግርን መለየት እና ማከምን፣ የማህፀን ጫፍ ካንሰር ልዩታ እና ህክምናን፣ ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶችን መከላከልን እና ተጎድቶችን ማከምን ብሎም ሌሎች ወሳኝ አገልግሎቶችን የሚያጠቃልል የጤና አገልግሎት ነው። ነገር ግን ስር የሰደዱ የተዛቡ አመለካከቶች እና መሰረተ ቢ ስ አሉባቸው ህዝባችንን አገልግሎቶቹን በአግባቡ እንዳይጠቀም ማነቆ ሆነውበታል።

ምንጭ:- (ወይ አዲስ አበባ መፅሄት ፡ ቅፅ 1፣ ቁጥር 8፣ 2013 ዓ.ም)

አንብቦ መረዳት

ተግባር አንድ:-

የሚከተሉትን ጥያቄዎች በምንባቡ መሰረት በቃል መልሱ።

1. እ.ኤ.አ በ2019 በዓለም ዙሪያ የእርግዝና መከላከያ እየፈለጉ አገልግሎቱን ያላገኙ ሴቶች ምን ያህል ናቸው?
2. በስነ-ተዋልዶ ውስጥ ምን ምን አገልግሎቶች ይሰጣሉ ?
3. በሀገራችን ኢትዮጵያ የእርግዝና መከላከያ ዘዴዎችን የመጠቀም ምጣኔ እ.ኤ.አ በ2019 በስንት በመቶ ከፍ አለ ?
4. እ.ኤ.አ በዓለም እድሜያቸው ከ15-49 ዓመት የሆኑ ሴቶች ብዛት ስንት ነበር?
5. የምንባቡን ዋና መልዕክት አጠር አድርጋችሁ ተናገሩ?

ተግባር ሁለት፡-

በ “ሀ” ስር ለቀረቡት ከምንባቡ የወጡ ቃላት በምንባቡ አውድ መሰረት በ “ለ” ስር ከቀረቡት ተመሳሳይ ፍቻቸው ጋር አዘምዱ፡፡

“ሀ”

1. ፍቱን
2. አሉባልታ
3. ማነቆ
4. እምብርት
5. ስር የሰደደ
6. ማጎልበት
7. ሩብ ምዕተ-ዓመት

“ለ”

- ሀ. ያልተረጋገጠ መረጃ
- ለ. የተስፋፋ
- ሐ. ችግር
- መ. ማሳደግ
- ሠ. ወጥመድ
- ረ. ሃያ አምስት ዓመት
- ሰ. ወላጅ
- ሸ. መሰረት

ተግባር ሶስት፡-

ከላይ የቀረበውን ምንባብ በየተራ እየወጣችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አንብቡ፡፡

ተግባር አራት፡-

ተማሪዎች ከታች የቀረበውን ስዕል መሰረት በማድረግ የተረዳችሁትን መልዕክት የሀሳብ ፍሰቱን ጠብቃችሁ ሁለት አንቀፅ ያሩ፡፡

ክፍል አራት፡- ጽህፈት

ማስታወሻ

ኢ-መደበኛ ዕሁፍ

ዕሁፍ በአጠቃቀም ጊዜ ሁለት መልኮች አሉት። እነሱም፡-

1. መደበኛ ዕሁፍ፡- ይህ የዕሁፍ አይነት በመስሪያ ቤቶች፣ በመጽሔቶች፣ በጋዜጦች ፣ በሬድዮ ዝግጅቶች በትምህርት ቤቶች በሌሎችም ማህበራዊ መስኮች የምንጠቀምበት የጽሁፍ አይነት ነው።
ምሳሌ፡- አባቴ ትናንት ማታ ደውሎልኝ በጣም ተገርሜ ነበር። ወዲያው ወደ ክፍል እንደገባሁ የክፍል ጓደኞቼ ዛሬ ልደትሽ ነው ብለው ይበልጥ አስገረሙኝ። ምን አይነት ተፃምር ነው!
2. ኢ-መደበኛ ዕሁፍ ለሀሳብ ቅደም ተከተሉ፣ ለድምፀቱ መለዋወጥ፣ ለሰዋስዋዊ ቅንብሩ፣ ለቃላት መረጣው፣ ... እምብዛም ጥንቃቄ የማያደርግ የጽሁፍ አይነት ነው።

ምሳሌ፡- ሀ. ፋዘር ትናንት ማታ ደውሎልኝ በጣም ሰርጥራይዝ አድርጎኝ ነበር። ወዲያው ወደ ክላስ እንደገባሁ ክላስ ሚቶቼ ዛሬ በርዝደይሽ ነው ብለው ይበልጥ ሰርጥራይዝ አደረጉኝ። አሜዚነግ ነው!

- ለ. ባሌላ ለመግዛት ተገቢያ ሄጄ፣ ጀምበሪቱ አናት አናቴን ወቅታኝ የራስ ህመሜን ቀሰቀሰችብኝ። እንዲሁ ስድናበር ተቤቴ ልደርስ ጥኢት ሲሸረኝ ዝናቡ መፃቱን ለሸሸብኝ።

ሐ. አባቴ ከች ሲል ሀርድ ሊበጥስብኝ መስሎኝ ከቤታችን ቅዳ አንድጥግ ላይ ሻግ አልኩኝ። ሲስተር ልታስፎግረኝ መስሎኝ አረ ሙድ የለውም አልኳት።

ተግባር አንድ፡-

ከላይ የቀረበው ማስታወሻ ውስጥ ያለውን አንቀፅ መሰረት በማድረግ ባለ ሶስት አንቀፅ ኢ-መደበኛ ፅሁፍ ጻፉ።

ተግባር ሁለት፡-

የዓፋችሁትን አንቀፅ መሰረት በማድረግ ከጓደኞቻችሁ ጋር የእርስ በርስ እርማት ተሰጣጡ።

ክፍል አምስት፡- ቃላት

አዳዲስ ቃላት

ተግባር አንድ

ቀጥሎ የቀረበውን አንቀጽ በማንበብ ከምንባቡ ለወጡ አዳዲስ ቃላት አውዳዊ ፍቺ ስጡ።

ሀይሉ ከስኬት ይደርስበታል የተባለው ስራ ውጤት አልባ ሆኗል። ይህ ክፉ አጋጣሚ ደግሞ ለቤተሰቦቹ እና ለእርሱ ተስፋ የሚያስቆርጥ መሆኑ አልቀረም። ውሎ አድሮ አብረውት ይሰሩ የነበሩ ጓደኞቹ ከጥሩ ደረጃ ደረሱ። ሀይሉ ግን ስራውን የማሻሻል እድል ሳያገኝ ቀረ።

ሀ. ስኬት -----

መ. ደረጃ -----

ለ. አልባ -----

ሠ. እድል -----

ሐ. ውሎ አድሮ -----

ክፍል አምስት፡- ሰዋስወ

ማስታወሻ

የአሁን ጊዜ

ጊዜ የኃላፊ፣ የአሁን እና የትንቢት (የወደፊት) ተብሎ በሶስት ይከፈላል። የአሁን ጊዜ የሚባለው አንድ በአሁን ሰዓት የሚፈፀም ወይም በመፈፀም ላይ ያለ ድርጊትን የሚገልጽ የጊዜ አይነት ነው። አሁን የሚባለው አንድ ሰው ስለአንድ ድርጊት ንግግር የሚያደርግበት ጊዜ ነው። የአሁን ጊዜ የሆነ ግን እየ- የሚል ምዕላድ ሊያስቀድምና ነው የሚል ረዳት ግን ሊያስከትል ይችላል።

ምሳሌ፡ አሽሌ ምሳዋን እየበላች ነው።

ተግባር አንድ፡-

ከታች የቀረቡትን ዓረፍተ ነገሮች የአሁን ጊዜ ከሆኑ አዎ ካልሆኑ አይደለም በማለት መልሱ።

1. መሳፍንት ትናንት ወደ ጎንደር ሄደ።
2. ሙሉዓለም ነገ ወደ ዩኒቨርሲቲ ይጓዛል።
3. ሳሙኤል ፈተና ስለደረሰበት እያጠና ነው።
4. ትናንት መምህራችን የቤት ስራውን አርመው መለሱልን።
5. እናቴ ገበያ ሄዳ ነበር።
6. የስፖርት ክፍለ ጊዜ በመሆኑ ተማሪዎቹ ኳስ እየተጫወቱ ነው።

ተግባር ሁለት፡-

ከታች በተሰጣችሁ ምሳሌ መሰረት የአሁን ጊዜን የሚያመለክቱ አምስት ዓረፍተኛ ነገሮች መስርቱ።

ምሳሌ፡- ሀ. ሀና ወደ ገጠር እየሄደች ነው።

ለ. ሀርቃ ፈተና በመፈተን ላይ ነው።

የምዕራፉ ማጠቃለያ

- በዚህ ምዕራፍ ክርክር፣ ኢ-መደበኛ ጽሁፍና የአሁን ጊዜ የሚሉ ይዘቶችን ተምረናል። ክርክር ሁለት ሰዎች ወይም ሁለት ቡድኖች ዳኞችን በመሰየም የሚያደርጉት ስርዓት ያለው መግት ነው።
- ኢ-መደበኛ ፅሁፍ ለሀሳብ ቅደም ተከተሉ፣ ለድምፁ መለዋወጥ፣ ለሰዎች ቅንብሩ፣ ለቃላት መረጣው፣ ... እምብዛም ጥንቃቄ የማያደርግ የጽሁፍ አይነት ነው።
- የአሁን ጊዜ የሚባለው አንድ በአሁን ሰዓት የሚፈፀም ወይም በመፈፀም ላይ ያለ ድርጊትን የሚገልጽ የጊዜ አይነት ነው። አሁን የሚባለው አንድ ሰው ስለአንድ ድርጊት ንግግር የሚያደርግበት ጊዜ ነው። የአሁን ጊዜ የሆነ ግን እየ- የሚል ረዳት ግን ሊያስከትል ይችላል።

የክለሳ ጥያቄዎች

ከታች ለቀረቡት ጥያቄዎች መልስ ስጡ።

1. በአንድ ቤተሰብ ውስጥ የልጆችን ቁጥር መመጠን ምን ጠቀሜታ እንዳለው ዘርዝሩ።
2. ባለ አንድ አንቀፅ ኢ-መደበኛ ፅሁፍ ፅፋችሁ ከንደኞቻችሁ ጋር በመለዋወጥ እርማት አካሂዱ።
3. ሶስት የአሁን ጊዜን የሚያመለክቱ አረፍተ ነገሮችን መስርቱ።

አማርኛ ጌኛ ክፍል

ምዕራፍ ሶስት
በጎ ፍቃደኝነት

አምዕራፉ የሚጠበቁ ውጤቶች

ይህንን ምዕራፍ ተምራችሁ ከካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- ስላ ዳመጣችሁትን ጉዳይ ትናገራላች ::
- ስለበጎ ፍቃደኝነት ፅንሰ ሀሳብ ትገልጻላችሁ።
- የፅሁፉን ዋና ሀሳብ መልሳችሁ ትገልጻላችሁ።
- በጎ ፍቃደኞች በምን በምን ዙሪያ እንደተሰማሩ ትለያላችሁ።
- አፅሁፍ ውስጥ ተዘውታሪ ቃላትን ታወጣላችሁ።

ክፍል አንድ :- ማዳመጥ

“የበጎ ፍቃደኝነት ተምሳሌት”

ቅድመ ማዳመጥ

1. ከላይ በቀረበው ስዕል ላይ የምትመለከቷቸውን ሴት ታውቋቸዋለችሁ?
ስለላቸው ምን የምታወውቁት አለ?
2. “ኦቲዝም” ሲባል ስምታችሁ ታውቃለችሁ?

የማዳመጥ ጊዜ

አድምጦ መረዳት

ተግባር አንድ፡-

“የበጎ ፍቃደኝነት ተምሳሌት” በሚል ርዕስ ባዳመጣችሁት ምንባብ መሰረት የሚከተሉትን

የአድምጦ መረዳት ጥያቄዎች በቃል መልሱ፡፡

1. ዘሚ የኑስ የተወለዱት መቼ እና የት ነው?
2. ባለታሪካ "ለራሴ በገባሁት ቃልኪዳን መሰረት" ሲሉ ምን ማለታቸው ነው?
3. ዘሚ የኑስ ለወጣት ልጆች ካስተላለፉት መልዕክቶች መካከል ቢያንስ ሶስቱን ተናገሩ?
4. ባለታሪካ ጆይ የኦቲዝም ማዕከልን ለመመስረት ያነሳሳቸው ምክንያት ምንድን ነው?
5. ከበጎ ፍቃደኝነት ውጭ ባለታሪካ በምን ስራ ላይ ተሰማርተው ነበር?
6. የታሪኩን ዋና መልዕክት ባጭሩ ለጓደኞቻችሁ ተናገሩ፡፡

ተግባር ሁለት፡ -

በ “ሀ” ስር ለቀረቡት ቃላት በ “ለ” ስር ከተሰጡት ቃላት ተመሳሳይቸውን በመፈለግ አዛምዱ፡፡

“ሀ”

1. ደጃፍ
2. ክህሎት
3. እርግማን
4. በቅጡ
5. በርካታ
6. ስኬት
7. ተቀዳጁ
8. አሻራ

“ለ”

- ሀ. ተጎናፀፉ
- ለ. ውጤት
- ሐ. ችሎታ
- መ. በር
- ሠ. ፍርጃ
- ረ. በደንብ
- ሰ. ብዙ
- ሸ. ውድቀት
- ቀ. አስተዋፅኦ

ክፍል ሁለት፡- መናገር

ተግባር

ከጓደኞቻችሁ ጋር ጥንድ ጥንድ በመሆን እርስ በርስ ስለመረዳዳት መምህራችሁ በሚሰጧችሁ መመሪያ መሰረት ንግግር አድርጉ።

ክፍል ሶስት፡- ንባብ

በጎ ፍቃደኝነት ምንድን ነው? ”

ቅድመ ንባብ

“በጎ ፍቃደኝነት ምንድን ነው?” በሚል ርዕስ የቀረበውን ምንባብ ከማንበባችሁ በፊት የቀደመ እውቀታችሁን መሰረት በማድረግ የሰንጠረዥን ሁለት ረድፎች በደብተራችሁ ላይ በትክክል መሉ። ምንባቡ ካለቀ በኋላ ተመልሳችሁ ያወቅሁት የሚለውን በትክክል መሉ።

በጎ ፍቃደኝነት	መወቅ የምፈልገው	ያወኩት
-	-	-
-	-	-

የማንበብ ሂደት

ተግባር፡-

“በጎ ፍቃደኝነት ምንድን ነው?” የሚለውን ምንባብ በለሆሳስ እያነበባችሁ መምህራችሁ በየመሀሉ ለሚጠይቁችሁ ጥያቄዎች ምላሽ እየሠጣችሁ ማንበባችሁን ቀጥሉ።

“በጎ ፍቃደኝነት ምንድን ነው?”

በጎ ፍቃደኝነት ማለት በግለሰብ ወይም በቡድን የሚከናወን ግለሰብን፣ ቡድንን ወይም ድርጅትን ለማጎልበትና ለማሳደግ ያለምንም ዓይነት የገንዘብ ድጎማ አገልግሎቶችን የምንሰጥበት ሂደት ነው። በጎ ፍቃደኝነት ለበጎ ፍቃደኛው እና ለማህበረሰቡ በርካታ ጥቅሞች አሉት። በጎ ፍቃደኝነት የክህሎት ልህቀት ከማጎልበቱም ባሻገር ብዙውን ጊዜ በበጎነት ለመራመድ እና የሰዎችን ሰብዓዊ ህይወት ለማሻሻል ይጥራሉ። ብዙ በጎ ፍቃደኞች በሰለጠኑበት ወይም በተካኑት ሙያ ለምሳሌ፡- እንደ ህክምና፣ ትምህርት ወይም ድንገተኛ እርዳታ የመሳሰሉ ዘርፎች የሚያገለግሉ ሲሆን ሌሎች ደግሞ በተፈጥሮ አደጋ ምክንያት እንደ አስፈላጊነቱ አገልግሎት ይሠጣሉ።

እ.ኤ.አ ታህሳስ 5 ቀን 2011 በዓለም ዙሪያ 80 ያህል ሀገሮችን ያቀፈ የመጀመሪያው የዓለም የበጎ ፍቃደኞች መርህ ግብር በተባበሩት መንግስታት ስር በአሜሪካ ኒዮርክ ተቋቁሟል። የዚህ መርህ ግብር ዋና ዓላማው በበጎ ፍቃደኝነት ላይ የተሻለ ግንዛቤን ከማስፋቱም ባሻገር የ21ኛውን ክፍለ ዘመን አዳዲስ እሳቤዎችን ከበጎ ፍቃደኝነት ዓለም አቀፍ ወሰን እና ተመጣጣኝነት ጋር የተዋሀደ ዓላማ ይዞ ነበር፣ የተነሳው።

በመላው ዓለም ባሉ አብዛኛው ህብረተሰብ ውስጥ በጎ ፍቃደኞች በኢኮኖሚ እና በማህበራዊ ልማት ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያድርጋሉ። በሚሊየን የሚቆጠሩ ሰዎች በፍቃደኝነት በልዩ ልዩ ተግባራት በመሳተፍ የሚሊኒየሙን የልማት ግቦች ለማሟላት የበኩላቸውን አስተዋፅኦ ከማበርከታቸው ባሻገር ለወገኖቻቸው በእውቀታቸው እና በጉልበታቸው እያገለገሉ የመንፈስ እርካታን በሰፊው እየሸመቱ ይገኛሉ።

***ተማሪዎች ስለ በጎ ፍቃደኝነት ምን ተገነዘባችሁ? በቀጣዩ ምንባብ በሀገራችን ስላለው የበጎ ፍቃደኝነት አገልግሎት ምን የሚገለፅ ይመስላችኋል?**

በሀገራችን በጎ ፍቃደኝነት የማህበረሰቡ የእለት ተእለት የህይወት መገለጫ ነው። ለችግረኞች፣ ለአረጋጂዎች እና ለወላጅ አልባ ህፃናት ተሰባስቦ በደቦ በማረስ፣ በመውቃትና ሰብስቦ ጎተራ በመክተት የበጎ ፍቃድ ስራዎችን ለበርካታ ዘመናት ሲያከናውን ኖሯል። ከዚህም ባሻገር ካመረተው እህል ከፍሎ ከመስጠት ጀምሮ በጉልበቱና በሙያው ለችግረኞች መድረስን የሚያውቅ ህዝብ ነው።

ኢትዮጵያውያን የበጎ ፍቃድ አገልግሎት የሚሰጡት በችግር ወቅት ብቻ አይደለም። በደስታ ጊዜም ማህበረሰቡ እርስ በእርስ ይረዳዳል። ለዚህም ማሳያነት የደቦ ወይም ወንፈል ባህልን መጥቀስ ይቻላል። ይህን ለረጅም ጊዜ ሲወርድ ሲወራረድ የመጣውን መልካም የማህበረሰብ ልማድ በተጠናከረ መልኩ በማስቀጠል በሀገራችን ባሉ አንገብጋቢ ጉዳዮች እና ትኩረት በሚገባቸው ተግባራት ዙሪያ ወጣቱን የማህበረሰብ አካል በማንቃትና በማሳተፍ የበጎ ፍቃደኝነት አገልግሎትን ማስቀጠልና ማስፋፋት ለሀገር እድገት ትልቅ አስተዋፅኦ ያደርጋል።

ምንጭ:- (ኤ.ሲ.ፒ.ኤስ. የትምህርት ቦርድ የት/ቤት የበጎ ፍቃደኞች መመሪያ ማኅ-ዋል)

አንብቦ መረዳት

ተግባር አንድ:-

የሚከተሉትን ጥያቄዎች በምንባቡ መሰረት በፅሁፍ መልሱ።

1. የዓለም የበጎ ፍቃደኞች መርህ ግብር በተባበሩት መንግስታት የተቋቋመው መቼ ነው?
2. በዓለም ላይ ምን ያህል ሰዎች በበጎ ፍቃደኝነት ተግባራት ላይ ተሰማርተዋል ተብሎ ይገመታል?
3. በመጨረሻው አንቀፅ ላይ ይህን ለረጅም ጊዜ ሲወርድ ሲወራረድ የመጣ የማህበረሰብ ልማድ የተባለው ምንድን ነው?
4. በጎ ፍቃደኝነት ማለት ምን ማለት ነው? ምንስ ጥቅም አለው?
5. በጎ ፍቃደኝነት ለሀገራችን አዲስ ጉዳይ ነው። በሚለው ሀሳብ ትስማማላችሁ? መልሳችሁን በምክንያት በማስደገፍ መልሱ።

ተግባር ሁለት፡-

ከታች በቀረቡት አረፍተ ነገሮች ውስጥ ለተሰመረባቸው ከምንባቡ ለወጡ አዳዲስ ቃላት እና ሀረጎች ተመሳሳይ ፍቺ ስጡ።

1. የዓለም የበጎ ፍቃደኞች መርህ ግብር በኒዮርክ ተቋቋመ።
2. ለረጅም ጊዜ ሲወርድ ሲወራረድ የመጣ የማህበረሰቡ ልማድ ነው።
3. እህሉን ከጎተራ ከተቱት።
4. የመንፈስ እርካታን በሰፊው እየሸመቱ ነው።
5. ያለምንም አይነት የገንዘብ ድጎማ ይሰራሉ።
6. በጎ ፍቃደኝነት የክህሎትን ልህቀት ይጨምራል።

ክፍል አራት፡- ጽህፈት

ማስታወሻ

የማግባቢያ ዕሁፍ

.የማግባቢያ ዕሁፍ ሰዎችን ለአንድ ዓለማዊ ወይም ተግባራዊ ለመቀስቀስ እና ለማሳመን የሚረዳ የጽሁፍ ዐይነት ነው። አግባቢ ጽሁፍ በአንባቢው አስተሳሰብ ላይ ጫናን በመፍጠር አመለካከቱን ለመቀየር ጥረት ያደርጋል።

ምሳሌ፡-

አረጋሽ ዘለቃ እባላለሁ፤ በዚህ ትምህርት ቤት የ7ኛ ክፍል ተማሪ ስሆን በዘንድሮው ዓመት በሚካሄደው የተማሪዎች ፓርላማ እጩ ተወዳዳሪ ነኝ። እኔን ብትመርጡ እናንተን በመወከል በርካታ ስራዎችን በትጋት እሰራለሁ።

ከዚህም ውስጥ ከትምህርት ቤቱ አስተዳደር እና ወተመህ አባላት ጋር በመነጋገር ወቅታዊና አዳዲስ መፃህፍት ተገዝተው በትምህርት ቤታችን ቤተ-መፃህፍት ውስጥ እንዲገቡ አደርጋለሁ። እንዲሁም የትምህርት ቤቱ ቅጥር ግቢ ለመማር ማስተማሩ ምቹ ይሆን ዘንድ ከትምህርት ቤቱ ማህበረሰብ ጋር በመመካከር እንዲሻሻል አደርጋለሁ።ከዚህ በተጨማሪም የስኑ ምግባር ችግር ያለባቸውን ተማሪዎች በመለየት የምክር አገልግሎት እንዲያገኙ አደርጋለሁ ።

በመጨረሻም በትምህርት ቤቱ ለሚከናወኑ ወቅታዊ እና አንገብጋቢ ጉዳዮች ላይ በግንባር ቀደምነት በመስተፍ ማንኛውንም ጥቅማጥቅም አስከብርላችኋለሁ። በመሆኑም በመጨረሻም ምርጫ የእናንተን ድምጽ እንደማገኝ ምንም ጥርጥር የለኝም። ስላዳመጣችሁኝ አመሰግናለሁ።

ተግባር አንድ፡-

ከላይ የቀረበውን ማስታወሻ መሰረት መምህራችሁ የሚያዟችሁን መመሪያ መሰረት በማድረግ ባለ ሶስት አንቀፅ የማግባቢያ ጽሁፍ ፃፉ።

ተግባር ሁለት፡-

የፃፉትሁትን አንቀፅ መሰረት በማድረግ ከጓደኞቻችሁ ጋር የእርስ በርስ እርማት ተሰጣጡ።

ክፍል አምስት፡- ቃላት

ማስታወሻ

ድርብ ቃላት

ድርብ ቃል የምንለው ሁለት የተለያዩ ፍቺ ያላቸው ቃላት አንድ ላይ በመምጣት ለሌላ ሶስተኛ ነገር መጠሪያ ሲሆን ነው።

ምሳሌ፡-

ትምህርት ቤት የሚለው ድርብ ቃል ትምህርት እና ቤት ከሚሉ ሁለት ቃላት የተመሰረተ ነው። እንደዚሁ ሁሉ ብረት ድስት፣ ሀኪም ቤት፣ ብረት ምጣድ፣ አየር መንገድ፣ ፖሊስ ጣቢያ ወዘተ. ተጠቃሽ ናቸው።

ተግባር አንድ፡-

ከላይ በማስታወሻው በቀረበው ምሳሌ መሰረት የምታውቁቸውን ስድስት ድርብ ቃላት ፃፉ።

ተግባር ሁለት፡-

“በጎ ፍቃደኝነት ምንድን ነው?” ከሚለው ምንባብ ውስጥ ከአንደኛው አንቀጽ ውስጥ የሚገኙ አስር ተዘውታሪ ቃላትን በማውጣት ፃፉ።

ክፍል አምስት፡- ሰዎስወ

ማስታወሻ

ነጠላ እና ብዙ ቁጥር

ነጠላ ቁጥር የሚባለው ንጥል ወይም አንድ ነገርን ብቻ የሚገልፅ ነው። ብዙ ቁጥር የሚባለው ሁለት እና ከዚያ በላይ የሆኑ ነገሮችን የሚገልፅ ነው።
ምሳሌ፡-

ነጠላ ቁጥር

ብዙ ቁጥር

ቤት

ቤቶች

ቃል

ቃላት/ቃሎች

ተማሪ

ተማሪዎች

ተግባር፡-

ከታች በሰንጠረዥ ውስጥ የቀረቡትን ቃላት ከነጠላ እና ብዙ ቁጥር በማለት ከሊያችሁ በኋላ አረፍተ ነገር መስርቱባቸው።

ካህን	ታሪክ	ጥሬ
ሰማይ	አልባላት	ግጥም
ቀን	በሬዎች	መጻህፍት

የምዕራፉ ማጠቃለያ

- በዚህ ምራፍ ስለ ማዳመጥ መመሪያ፣ የማግባቢያ ዕሁፍ፣ ድርብ ቃላትና ነጠላ ቁጥር ተምረናል።
- ማዳመጥ የሚከናወነው በንቃት በመሆኑ ንቃትን ከማይጠይቀው ከመስማት እጅግ ይለያል። በማዳመጥ ሂደት ውስጥ ሁልጊዜም መረዳትና ማገናከብ ይኖራል።
- ማዳመጥ የሰው ልጅ ተግባቦታዊ ሂደት መሰረት ነው። ከመነማገር፣ ከመጻፍና ከማንበብ በበለጠ ብዙ ጊዜ የምናጠፋው በማዳመጥ ነው። የማዳመጥን ችሎታ ለማሳደግና ለማዳበርም ንቁ ተሳታፊ መሆን፣ ማስታወሻ መያዝ፣ ትኩረት ማድረግ ወዘተ. ተገቢ ነው።
- የማግባቢያ ዕሁፍ ሰዎችን ለአንድ ዓለማዊ ወይም ተግባር ለመቀስቀስ እና ለማሳመን የሚረዳ የጽሁፍ ዓይነት ነው። አግባቢ ጽሁፍ በአንባቢው አስተሳሰብ ላይ ጫናን በመፍጠር አመለካከቱን ለመቀየር ጥረት ያደርጋል።
- ድርብ ቃላት የምንለው ሁለት የተለያዩ ፍቺ ያላቸው ቃላት አንድ ላይ በመምጣት ለሌላ ሶስተኛ ነገር መጠሪያ በመሆን ሲያገለግሉ ነው።
- ነጠላ ቁጥር ንጥል ወይም አንድ ነገርን ብቻ የሚገልፅ ነው።

የክለሳ ጥያቄዎች

ከታች ለቀረቡ ጥያቄዎች መልስ ስጡ።

1. የተሰጣችሁን ቃላት በመጠቀም ድርብ ቃላት መስርቱ።

ሀ. አልጋ

መ. ጦር

ለ. አየር

ሠ. ሰርግ

ሐ. ዳቦ

ረ. ሰማይ

2. የሚከተሉትን ነጠላ ቁጥሮች የሚገልፁ ቃላት ወደ ብዙ ቁጥር ቀይሩ።

ሀ. ፍየል

መ. መምህር

ለ. ገዳም

ሠ. ወፍ

ሐ. መስጊድ

አማርኛ ጌኛ ክፍል

ምዕራፍ አራት
የታዋቂ ሰዎች የህይወት ታሪክ

የሚጠበቁ ውጤቶች፡
ይህንን ምዕራፍ ተምራችሁ ከጨረሳችሁ በኋላ ፡-

- በማዳመጥ ታብራራላችሁ።
- የህይወት ታሪክን ምንነት ትገልጻላችሁ።
- ከዕሁፉ ውስጥ የምክንያት እና የውጤት ግንኙነትን ትለያላችሁ።
- የታዋቂ ሰው የህይወት ታሪክ ትፅፋላችሁ።

ክፍል አንድ፡- ማዳመጥ

“ዓለምፀሐይ፤ የሀገር ፀሐይ”

ቅድመ ማዳመጥ

1. ከርዕሱ እና ከምስሉ ምን እንደተረዳችሁ ግለፅ።
2. የአንድን ሰው የህይወት ታሪክ ስንፅፍ ምን ምን ነገሮች መካተት ያለባቸው ይመስላችኋል?
3. በምስሉ ላይ ያሉትን ባለታሪክ በምን ስራ ላይ የተሰማራች ይመስላችኋል?

የማዳመጥ ጊዜ

ተግባር

“ዓለምፀሐይ፤ የሀገር ፀሐይ” የሚለውን የማዳመጥ ምንባብ መምህራችሁ ሲያነቡላችሁ ቁልፍ ቃላትን በመፃፍና በንቃት በማዳመጥ መምህራችሁ ለሚጠይቁት ጥያቄዎች ተገቢውን ምላሽ ሰጡ።

አድምጦ መረዳት

ተግባር አንድ፡-

“ዓለምፀሐይ፤ የሀገር ፀሐይ” በሚል ርዕስ ባዳመጣችሁት ምንባብ መሰረት የሚከተሉትን የአድምጦ መረዳት ጥያቄዎች በቃል መልሱ፡፡

1. ዓለምፀሐይ ወዳጆ እንደተወለደች አባቷ ለትምህርት የሄዱት የት ሀገር ነበር?
2. ባለታሪኳ የሙዚቃ አስተማሪዬ ነው ያለችው ማንን ነው?
3. ዓለምፀሐይ ለህፃናት የኪነ-ጥበብ መርሃ ግብር ታዘጋጅ የነበረው የት በሚገኘው የህፃናት አምባ ነው?
4. በምንባቡ ውስጥ አስደማሚው ባለቅኔ የተባለው ማን ነው?
5. ባለታሪኳ እኔን ለሌሎች ምሳሌ አድርገው ስትል ምን ማለቷ ነው?
6. ባለታሪኳ ለወጣቶች ካስተላለፈችው መልዕክት መካከል ቢያንስ ሶስቱን ጥቀሱ፡፡
7. ዓለምፀሐይ የሐገር ፀሐይ የተባለችው ለምንድን ነው?

ተግባር ሁለት፡-

ካዳመጣችሁት ምንባብ ለወጡ የተሰመረባቸው ቃላት አውዳዊ ፍቺ ስጡ፡፡

1. ወንድሜ የበርካታ ተሰጥዖዎች ባለቤት ነው፡፡
2. የኮተቤ ሜትሮፖሊታን መምህራን ዩኒቨርሲቲ ባሁን ሰዓት ሁለት መቶ ሃምሳ ሶስት እጩ መምህራንን በማስተማር ላይ ይገኛል፡፡
3. አባቶቻችን አድዋ ላይ የፈፀሙት ጀግንነት ዘመን አይሸፈ ነው፡፡
4. በጦርነት ውስጥ በአብዛኛው የጉዳት ሰለባ የሚሆኑት ህጻናት፣ ሴቶችና አረጋጂያን ናቸው፡፡
5. አርቲስቷ በመድረክ ላይ በመተወን ከፍተኛ አድናቆትን አትርፋለች፡፡
6. ለአካባቢያችን ልማት ከፍተኛ አስተዋፅኦ ላበረከቱ በርካታ ግለሰቦች ሽልማት ተሰጠ፡፡
7. ናትናኤል በትንሽ በትልቁ መሟገት ይወዳል፡፡

8. መርገቱ በትምህርቷ ከፍተኛ ውጤት ስላመጣች ጮቤ ረገጠች።

9. አስተዋይነት ታላቅ ጥበብ ነው።

10. የላይ አምባ ልጆች የገና ጨዋታ ውድድሩን አሸነፉ።

ክፍል ሁለት፡- መናገር

ማስታወሻ

የሕይወት ታሪክ አፃፃፍ መመሪያ

በፅሁፍ ወይም በንባብ የቀረበ የአንድ ግለሰብ ታሪክ የሕይወት ታሪክ ይባላል። የሕይወት ታሪክ በአብዛኛው የሚዘጋጀው በታላላቅ ሰዎች ሕይወት ዙሪያ ነው። የህይወት ታሪክ አፃፃፍ በሁለት ይከፈላል። እነሱም፡- የራስ የህይወት ታሪክ እና የግለሰብ የህይወት ታሪክ በመባል ይታወቃሉ።

1. የራስ የህይወት ታሪክ፡- የራስ የህይወት ታሪክ ሲፃፍ

- የትውልድ ስፍራን እና ዘመንን መግለፅ
- ስለ አስተዳደግ ሁኔታ መፃፍ
- የትምህርት ደረጃን መግለፅ
- ያበረከትነውን አስተዋፅኦ በቅደም ተከተል መፃፍ
- ታሪካችንን ቀላል እና ግልጽ በሆነ ቋንቋ ማቅረብ
- የግለሰብ የህይወት ታሪክ፡-
 - ታሪኩ ስለሚፃፍለት ግለሰብ መረጃ ማሰብሰብ፣ ማደራጀት እና በቅደም ተከተል ማስቀመጥ
 - የትውልድ ቦታና ዘመንን፣ የሞተ ከሆነ የሞተበትን ዘመን መግለፅ
 - ስለአስተዳደጉ ሁኔታ መግለፅ
 - ስለራሳቸው ተግባሮች እና ስላበረከታቸው አስተዋጽኦዎች ማተት
 - ታሪኩን ቀላል እና ግልጽ በሆነ ቋንቋ ማቅረብ ይኖርብናል ።

ተግባር አንድ፡-

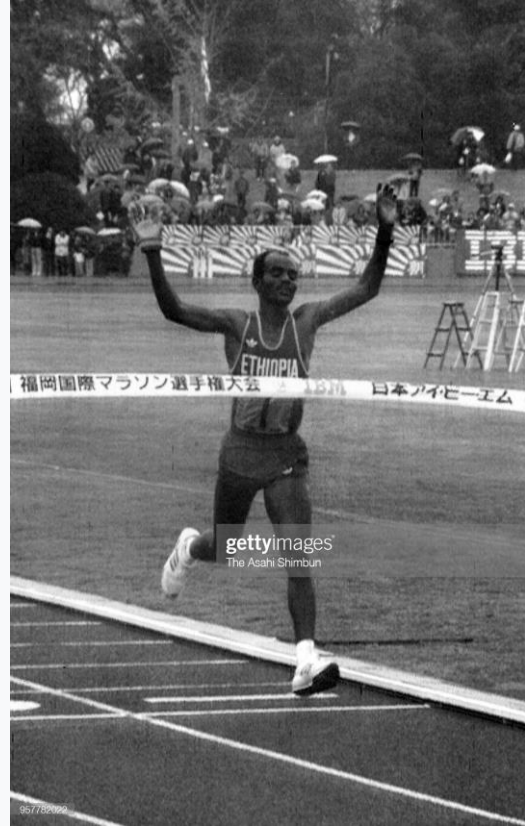
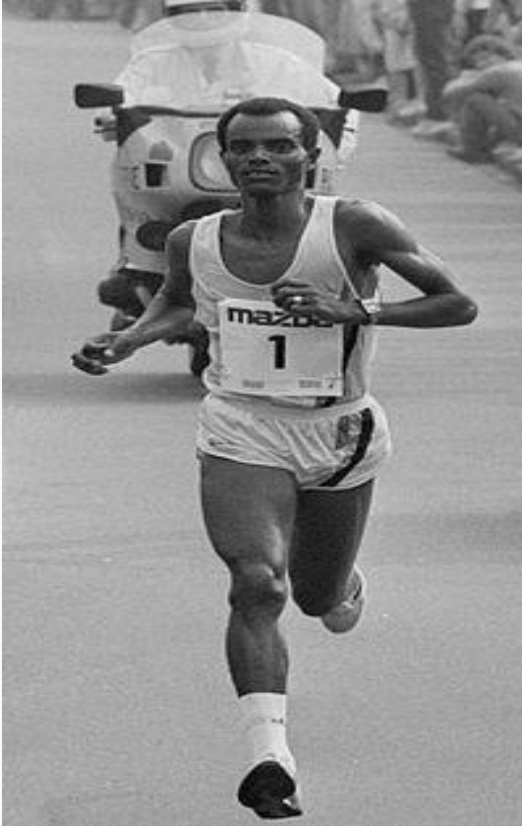
ከላይ የቀረበውን መመሪያ ካከበሩትሁ በኋላ ጥንድ ጥንድ በመሆን ተወያዩበት።

ተግባር ሁለት፡-

ከታች የቀረበውን ሰንጠረዥ መሰረት በማድረግ የዶክተር ሀዲስ አለማየሁን የሕይወት ታሪክ በማቀናጀት አጠር አድርጋችሁ በንግግር አቅርቡ።

የባለታሪኩ ስም	ክቡር ዶክተር ሀዲስ አለማየሁ
የአባት ስም	ቂስ አለማየሁ ሰለሞን
የእናት ስም	ወይዘሮ ደስታ አለሙ
የትውልድ ቦታ	ደብረ ማርቆስ አውራጃ ጎዛምን ወረዳ
የትውልድ ዘመን	ጥቅምት 7 ቀን 1902 ዓ. ም
የተሰማራበት የስራ መስክ	ደራሲ፣ አምባሳደር (1935-1966 በተለያዩ የመንግስት መስሪያ ቤቶች ውስጥ ለሀገራቸው አገልግለዋል
የፃፏቸው መፃህፍት በጥቂቱ	ፍቅር እስከ- መቃብር፣ ተረት ተረት የመሰረት፣ ወንጀለኛው ዳኛ ፤ የልም ገዢ ወዘተ
ለሌሎች አርዳዎ የሆኑበት ተግባር	ለኢትዮጵያ የስነ ጽሁፍ እድገት ከፍተኛ አስተዋፅኦ አበርክተዋል። በጣሊያን ወረራ ወቅት ለሀገራቸው በአርበኝነት አገልግለዋል።
ከዚህ ዓለም በሞት የተለዩበት ቀን	ህዳር 26 1996 ዓ. ም

ክፍል ሶስት፡- ንባብ

ቅድመ ንባብ

1. ፈሊጣዊ ንግግር ሲባል ምን ማለት ነው? ከምታውቁት ፈሊጣዊ ንግግሮች ውስጥ ሁለቱን ጥቀሱ።
2. በዓለም አደባባይ ኢትዮጵያዊያን አትሌቶች ታዋቂ የሆኑት በየትኛው ርቀት ይመስላችኋል?
3. ከላይ በምስሉ የምትመለከቱት አትሌት ማን ይባላል?

የማንበብ ሂደት

ተግባር አንድ፡-

“አንጋፋው አትሌት በላይነህ ዴንሳሞ” የሚለውን ምንባብ ተራ በተራ ድምፅ እያሰማችሁ በየመሀሉ ለሚጠየቁት ጥያቄዎች ምላሽ እየሰጣችሁ ማንበባችሁን ቀጥሉ።

“ በላይነህ ዴንሳሞ”

አንጋፋው አትሌት በላይነህ ዴንሳሞ ሰኔ 28 ቀን 1965 (እ.ኤ.አ) በሲዳማ ክልል፤ በሸበዲኖ ወረዳ፤ ዲራሞ አንፈራራ በምትባል ቀበሌ ተወለደ። አትሌቱ የሩጫ ሕይወቱን በአገር ውስጥ ውድድሮች የጀመረ ሲሆን በሚያስመዘግበው አመርቂ ውጤት በጓደኞቹና በአሰልጣኞቹ እየተበረታታ በአካልም በመንፈስም እየተጠናከረ መጣ። ለወደፊቱ ለኢትዮጵያ የረጅም ርቀት ውድድሮች ተስፋ የሚጣልበት ሰውም ሆነ።

አትሌቱ ከፋናና ከአርት ቴሌቪዥኖች ጋር ባደረገው ቃለ ምልልስ በረጅም ርቀት ውድድሮች ለመሳተፍ ምን እንዳነሳሳው ሲጠየቅ "የማያቸው ሞዴል አትሌቶች ነበሩኝ " ይላል። በተለይም አብሬያቸው ለመሮጥና ለመወዳደር ባልደርስም፤ አበበ ቢቂላ በባዶ እግሩ በሮም ማራቶን፤ ማሞ ወልዴ በሞስኮ አሎምፒክ፤ ማርሽ ቀያሪው ተብሎ የሚታወቀው ምሩፅ ይፍጠር በሞስኮ አሎምፒክ ያስመዘገቧቸው ድሎች በረጅሙ ወደፊት እንድመለከት ያደረጉኝ ጀግናዎቼ ናቸው። በተለይም ከብዙ ነጮች መካከል ጥቁር አትሌቶች አፍሪካን በተለይም አገሬ ኢትዮጵያን ወክለው ሲሮጡና አሸንፈው ባንዲራዋን ከፍ አድርገው ሲያሰቅሉ መላ ህዋሳቴ በእጅጉ ይፈነጥዝ ነበር። ታዲያ እኔም እንደነሱ የአገሬን ባንዲራ አሰቅላለሁ የሚል የማያረጅ ተስፋና ህልም በውስጤ አደረ" ይላል።

ከዚህ ለመድረስ አትሌቱ የአሰልጣኙን ምክር በአግባቡ ተግባራዊ ከማድረጉም በተጨማሪ በግሉ በሚያደርገው የዕለት-ተዕለት ልምምድ ራሱን በአካልም ሆነ በመንፈስ ለደረጃው ለማብቃት ይጣጣር እንደነበር ይናገራል።

ተማሪዎች አትሌት በላይነህ ዴንሳሞ የት አካባቢ ተወለደ? በቀጣዩ የታሪክ ክፍል ምን ምን ሀሳብ የሚነሳ ይመስላል ችግሩ?

በ1986 (እ.ኤ.አ) ስመኘው የነበረ ነገር ግን ያላሰብኩት አጋጣሚ ተፈጠረ ይላል። በጃፓን ቶኪዮ ለሚደረገው የማራቶን ውድድር ኢትዮጵያን ወክለው የሚወዳደሩ ሦስት አትሌቶች ተመልምለው ሊሄዱ በተዘጋጀ የሽኝት ፕሮግራም ላይ ንግግር ሲደረግ እኔ በማይመለከተኝና ባልተጋበዝኩበት መድረክ ድንገት ተነስቼ "እኔ ለኢትዮጵያ የማራቶን ወርቅ አመጣላታለሁ" በማለት ተናገርኩ። የሰሙት ሁሉ ተገረሙ። ወደ መቀመጫዬ ስመለስ አጠገቤ የነበረው ጓዴ አበበ "ቃል መግባት ከባድ ነው። አንተ ደግሞ ወታደር ነህ። የአሁን ንግግርህን ነገ ጋዜጦችና ራዲዮ ሁሉ ይዘግበዋል። ወታደር ቃል የገባውን በትክክል ያደርጋል እንጂ አይዋሽም። ከባድ ቃልኪዳን ነው የገባኸው" በማለት ገሰፀኝ። እኔም ጉዳዩ እንዲህ ይሆናል ብዬ ሳይሆን ለ23 ዓመታት ሜዳሊያ ሳናገኝ በመቅረታችን ስለማዘን በስሜትና በሞራል ነበር የተናገርኩት። ስለዚህም ተጨነቅሁ" ይላል አትሌቱ።

ከዚህ ይልቅ ያልተጠበቀ የሆነው ነገር እኔ ለመሄድ ያልተመለመልኩትን አሰልጣኝ ንጉሴ ሮባና ሌሎች ኮሚቴዎች ከተመለመሉት ጋር 'ተስፈኛ' በሚል በማሟያነት አብሬ ወደ ጃፓን እንድንዝ ተደረገ። ይህ ለእኔ ከባድ ሽክምም ትልቅ ዕድልም ነበር።

እንደተባለው ሳልመው የነበረው አገርን ወክሎ የመሮጥ አስደሳች ዕድልና ለአገር የተገባ ቃል ኪዳንን ይገባ በቶኪዮ ውድድር ወደሜዳ ገብቼ ለሀገራ ሁለተኛ ደረጃን አግኝቻለሁ። ይህ ለእኔ ከፍተኛ የዕድልና የድል በር ነበር። ከዚህ በኋላ በእግራም በመንፈሴም መሮጥ ጀመርኩ ይላል።

በ1988/9 በሮተርዳም የበጋ ማራቶን በ2:06:50 በመግባት በካርሎስ ሎፔዝ የተያዘውን ሪከርድ በ02 ሰከንድ በማሻሻል አሸነፈ። ይህ ውጤት ከ 23 ዓመታት በፊት አበበ ቢቂላ አምጥቶት የተረሳውን ድል ለሀገሩ ያስመለሰበትና ቃሉንም የጠበቀበት ውጤት ነበር። በማስከተልም በ1990 በድጋሚ በአትላንታ ጆርጂያ አሸነፈ። በእነዚህ ሁለት የበጋ ውድድሮች የሰበረው ሪከርድ በሌላ አትሌት ሳይደፈር ለተከታታይ አስር ዓመታት (1988-1998) በእጁ ቆይቷል።

በበጋ ማራቶን ታሪክ ሪከርዳቸው በሌላ ሳይሰበር ለረጅም ዓመታት ካስጠበቁ አትሌቶች ጋር ሲወዳደር በላይነህ በሦስተኛ ደረጃ ላይ ይገኛል። በላይነህ ጡረታ በመውጣቱ ከዚህ በኋላ ወደ ውድድር አልገባም። ዝነኛነቱን ተከትሎ የአሜሪካ መንግስት ለልጆቹ በሰጠው የትምህርት ዕድል ምክንያት ከቤተሰቡ ጋር አሁን ኑሮውን በሰሜን አሜሪካ ሶስተን ማሳቹሰቴስ አድርጎ በተለያዩ የበጎ አደርጎት ተግባራት ላይ በመሳተፍ ላይ ይገኛል።

ምንጭ፣ The yoftahe show oct 21,2020

አንብቦ መረዳት

ተግባር አንድ፡-

የሚከተሉት ጥያቄዎች በምንባቡ ሀሳብ መሰረት ትክክል ከሆኑ አውነት ትክክል ካልሆኑ ሀሰት በማለት መልሱ።

የሚከተሉት ጥያቄዎች በምንባቡ ሀሳብ መሠረት ትክክል ከሆኑ "እውነት" ትክክል ካልሆኑ "ሀሰት" በማለት መልሱ።

1. አትሌት በላይነህ ዴንሳም ወደ ጃፓን ቶኪዮ የተላከው በአጋጣሚ ነበር።
2. በቶኪዮ ውድድር አትሌቱ በአንደኝነት አሸንፏል።
3. አትሌት በላይነህ የያዘው ሪከርድ እስካሁን ድረስ ሳይሰበር በእጁ ይገኛል።
4. አትሌቱ አሁን በሸበዲኖ ዲራም አንፈራራ እየኖረ ነው።
5. አበበ ቢቂላ በላይነህ ዴንሳም ወደ ቶኪዮ ሲሄድ አሰልጣኙ ነበር።
6. አትሌቱ ሪከርድ የሰበረው በሮተርዳም በተካሄደ የበጋ ማርቶን ነበር።

ተግባር ሁለት

በ «ሀ» ስር የቀረቡትን ከምንባቡ የወጡ ቃላት በ ለ«ለ» ስር ካለው ተቃራኒ ፍቻቸው ጋር አዛምዱ

ተግባር ሶስት፡-

ከታች የቀረበውን ማስታወሻ በማንበብ እና በጥንድ በመወያየት ከምንባቡ ውስጥ የቀረቡ ፈሊጣዊ ንግግሮችን ካወጣችሁ በኋላ በፍቻቸው ላይ ተወያዩ።

ማስታወሻ

ፈሊጣዊ አነጋገር

ፈሊጣዊ አነጋገር ከቋንቋ የአነጋገር ስልቶች ውስጥ አንዱ ሲሆን የሚፈጠረውም በቋንቋው ውስጥ የሚገኙ ቃላትን በልዩ ልዩ ዘዴ በመጠቀም ነው። ፈሊጣዊ አነጋገር እያንዳንዱ ቃል ከሌሎች ቃላት ጋር በሚቀናጁበት ጊዜ መጀመሪያ የነበረውን ፍቺ ሙሉ በሙሉ በመቀየር አዲስ ፍቺ የሚስጥበት መንገድ ነው።

ምሳሌ፡- “ሁለት ልብ” የሚለውን የሁለት ቃላት ቅንጅት ብንመለከት ወላዊ (ለመወሰን የተቸገረ) የሚል ፍቺ ይሰጣል።

ክፍል አራት፡- ጽህፈት

ማስታወሻ

አያያዥ ቃላትና ሀረጎች

አያያዥ ቃላት ወይም ሀረጎች ለብቻቸው ትርጉም አይሰጡም። ነገር ግን ተግባር አላቸው። ይሄውም፡-

-ከአንድ ሀሳብ ወደ ሌላ ሀሳብ ለመሸጋገሪያት

-የቀደመውን ሀሳብ ከሚቀጥለው ማጠናከሪያ ጋር ለማቆራኘት

-አፍራሽ ወይም ተቃራኒ ሀሳቦችን ለማገናኘት

-ለቀደመው ሀሳብ ምክንያት ሰጪ ሀሳብን ለማስከተል

-የጊዜ ቅደም ተከተል ያላቸውን ሀሳቦች ለማያያዝ ወዘተ. ያገለግላሉ። ምሳሌ፡-

ሀ. ተጨማሪ ሀሳቦችን የሚያያይዙ፡- በተጨማሪም፣ እንዲሁም፣ ቀጥሎም...

ለ. ተቃራኒ ሀሳቦችን የሚያያይዙ፡- ይሁን እንጂ፣ የሆነው ሆኖ፣ ነገር ግን ፣ ዳሩ ግን...

ሐ. ምክንያት ሰጪ ሀሳብን ለማስከተል፡- በዚህ የተነሳ፣ ምክንያቱም፣ ስለዚህ...

መ. የጊዜ ቅደም ተከተል የሚጠብቁ ሀሳቦችን ለማያያዝ፡- ከዚህ በኋላ፣ ቀጥሎም፣ ወዲያው፣ በተመሳሳይ ጊዜ...

ተግባር አንድ፡-

ከታች በሰጡት ውስጥ የቀረቡትን አያያዥ ቃላት በዓረፍተ ነገሮቹ ውስጥ በትክክለኛ ቦታቸው አስቀምጡ፡፡

ይሁን እንጂ	አለበለዚያ	እና
ወይም	ስለሆነም	በተጨማሪም

1. በጣም ሀይለኛ ዝናብ ጣለ፤ ----- ምንም ጉዳት አላደረሰም፡፡
2. ወደ ሀረር የሚሄደው በመኪና ----- በባቡር ነው፡፡
3. የወባ በሽታ እየተስፋፋ መጥቷል፤ ----- ከፍተኛ ጥንቃቄ ያስፈልጋል፡፡
4. መምህራችን ትዕግስትን ----- ከድጃን ቢሮ እንዲመጡ ነገሯቸው፡፡
5. ጥሩ ውጤት ለማምጣት በርትተን ማጥናት ይኖርብናል፤ ----- የወላጅና የመምህር ክትትል ያስፈልገናል፡፡
6. ገንዘቤን በሰላም መልስልኝ፤ -----ፍርድ ቤት እገትርሃለሁ፡፡

ተግባር ሁለት፡-

ከላይ የቀረበውን ማስታወሻ አንብባችሁ በቡድን ከተወያያችሁ በኋላ አያያዥ ቃላትን በመጠቀም ስድስት ዓረፍተ ነገር መስርቱ፡፡

ተግባር ሶስት፡-

የህይወት ታሪክ አፃፃፍ መመሪያን በመከተል የራሳችሁን ወይም አንድ የቅርብ ቤተሰባችሁን ሰው የህይወት ታሪክ ፃፉ፡፡

ክፍል አምስት፡- ቃላት

ተዘውታሪና ፈሊጣዊ ቃላት

ተግባር አንድ፡-

ከታች የቀረቡትን ተዘውታሪ ቃላት በመጠቀም ዓረፍተ ነገር መስርቱ፡፡

1. እንቅፋት	4. ቁርስ
2. ለበሰ	5. ተከዘኝ
3. ሰዓት	6. ቅንነት

ተግባር ሁለት፡-

ከታች በሰጥኑ ውስጥ የቀረቡትን ፈሊጣዊ አነጋገሮች በቀረቡት ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ በተገቢ ቦታቸው አስገቡ፡፡

ቁም አረገዘች	የሞቀ ቤት	ልብ አቁስል
አመድ አፋሽ	ሀምቱ ፈሰሰ	ውሃ በላው
አፈ ቅቤ	አይኑ ቀላ	ስራ ፈት
ገፀ በረከት	ሰማይ ቅርቡ	ቅስመ ተሰበረ

1. ስንት የለፋሁበትን ስራ -----፡፡
2. ----- ስለሆነ ጊዜውን ባልባሌ ቦታ ያጠፋል፡፡
3. በሰማው ዜና -----፡፡
4. ለበርካታ ዓመታት ለሰራችው መልካም ስራ----- ተበረክተላት፡፡
5. የነገሩትን የማይሰማ ----- ነው፡፡
6. ----- እያለው ወደ ጎዳና ወጣ፡፡
7. ያልተፈጠረ ነገር የተፈጠረ አስመስላ የምታቀርብ ----- ናት፡፡
8. ስራውን መስራት ሳይጀምር -----፡፡
9. ከሉባ ታር በማይረባ ጉዳይ ስለተጣላች -----፡፡
10. ምንም እንኳን ለሰዎች መልካም ስራ ብትሰራም የማትመስገን-----ናት፡፡

ተግባር ሶስት፡-

አስር ፈሊጣዊ ንግግሮችን ከነፍቺያቸው በመፃፍ ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ፡፡

ክፍል ስድስት፡- ሰዎስው

ተግባር አንድ፡-

መምህራችሁ በሚሰጧችሁ ማስታወሻና መመሪያ መሰረት ከታች ከቀረቡት ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ ያሉትን ስማዊ ሀረጎች አውጡ።

1. ወንድሜ የስንዴ ዳቦ ሰጠኝ።
2. የታመመው ልጅ ወደ አዳሬ ሆስፒታል ሄደ።
3. ወይንሸት ጎበዝ ተማሪ ናት።
4. ሰሚራ ጥቁር እስክርቢቶ ገዛች።
5. ጣግሾ ወደ ወንዶገነት ሄደች።

ተግባር ሁለት፡-

ከታች በቀረቡት ስማዊ ሀረጎች ዓረፍተ ነገር መስርቱ።

1. የገብስ ቆሎ
2. የቆዳ ጫማ
3. ቀይ ወጥ
4. አሮጌ መኪና
5. የላም ወተት
6. የስዕል ደብተር

የምዕራፉ ማጠቃለያ

- በዚህ ምዕራፍ ስለ ሕይወት ታሪክ፣ ፈሊጣዊ አካላት፣ አያያዥ ቃላትና ሀረጎች እንዲሁም የሀረግ አይነቶችን ተምረናል።
- በፅሁፍ ወይም በንግብ የቀረበ የአንድ ግለሰብ ታሪክ የሕይወት ታሪክ ይባላል። የሕይወት ታሪክ በአብዛኛው የሚዘጋጀው በታላላቅ ሰዎች ሕይወት ዙሪያ ነው። የሕይወት ታሪክ አፃፍ በሁለት ይከፈላል፡
እነሱም፡- የራስ የሕይወት ታሪክ እና የግለሰብ የሕይወት ታሪክ በመባል ይታወቃሉ።
- ፈሊጣዊ ንግግር ከቋንቋ የአካላት ስልቶች ውስጥ አንዱ ሲሆን የሚፈጠረውም በቋንቋው ውስጥ የሚገኙ ቃላትን በልዩ ልዩ ዘዴ በመጠቀም ነው።
- አያያዥ ቃላት ወይም ሀረጎች ለብቻቸው ትርጉም አይሰጡም። ነገር ግን ተግባር አላቸው።
- ሀረግ ትርጉም ያላቸው ቃላት ተቀናጅተው የሚፈጥሩት መዋቅር ነው። የሀረግም ዓይነት በሀረጉ ውስጥ ዋና ሆኖ በሚገባው ቃል ዓይነት ይወሰናል። ዋናው ቃል ሆኖ የሚገባው ቃል የሀረጉ መሪ ይባላል። በዚህም መሰረት ስማዊ ሀረግ፣ ቅጽላዊ ሀረግ፣ ግሳዊ ሀረግ፣ ተውሳክ መስተዋድዳዊ ሀረግ ተብለው በአምስት ይከፈላሉ።

የክለሳ ጥያቄዎች

ከታች ለቀረቡት ጥያቄዎች መልስ ስጡ።

1. ከታች ለቀረቡት ፈሊጦች ተመሳሳይ ፍቺ ስጡ።

ሀ. ቃል አጠረው

ለ. አመለ ቢስ

ሐ. ሰማይ ጠቀስ

መ. በሬ ወለደ

2. ከታች የቀረቡትን አያያዥ ቃላት በመጠቀም የምክንያትና ውጤት ትስስርን የሚያሳዩ ዓረፍተ ነገሮችን መስርቱ።

ሀ. ይሁን እንጂ

ለ. እንዲሁም

ሐ. በዚህ የተነሳ

3. ቀጥሎ የተሰጡትን ቃላት በመጠቀም ስማዊ ሀረግ መስርቱ።

ቦርሳ	ካስ	ሳጥን
ምንጣፍ	ሰው	አስክርቢቶ

4. የሕይወት ታሪክ ሲጻፍ የሚካተቱ ነገሮችን ዘርዝሩ።

አማርኛ ጌኛ ክፍል

ምዕራፍ አምስት
ውሃና ጥቅሙ

የሚጠበቁ ውጤቶች

ይህንን ምዕራፍ ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ

- ከሚደመጡ ንግግሮች ውስጥ ማስታወሻ ትይዛላችሁ።
- ስለ ውሃ ጥቅም ትገልጻላችሁ።
- የራሳችሁን አመለካከትና ፍላጎት ትገልጻላችሁ።
- በሮካታ ቃላትን ትዘረዝራላችሁ።
- የውሃ አይነቶችን ትዘረዝራላችሁ።

ክፍል አንድ :- ማዳመጥ

“ውሃና የውሃ ጥቅም”

❖ ቅድመ ማዳመጥ

“ውሃና የውሃ ጥቅም” በሚል ርዕስ የቀረበውን ምንባብ ከማዳመጣችሁ በፊት የቀደመ እውቀታችሁን መሰረት በማድረግ የሰንጠረዥን ሁለት ረድፎች በደብተራችሁ ላይ በትክክል መሉ። ምንባቡ ካለቀ በኋላ ተመልሳችሁ ያወቅሁት የሚለውን ክፍል በትክክል መሉ።

ውሃና የውሃ ጥቅም		
ስለውሃና የውሃ ጥቅም የማውቀው	ስለውሃና የውሃ ጥቅም ማወቅ የምረልገው	ስለውሃና የውሃ ጥቅም ተጨማሪ ያወቅሁት
-	-	-
-	-	-
-	-	-

የማዳመጥ ጊዜ

“ውሃና የውሃ ጥቅም” የሚለውን የማዳመጥ ምንባብ መምህራችሁ ሲያነቡላችሁ ዋና ዋና ነጥቦችን ማስታወሻ በመያዝና በንቃት በማዳመጥ መምህራችሁ ለሚጠይቁችሁ ጥያቄዎች ተገቢውን ምላሽ ስጡ።

አድምጦ መረዳት

ተግባር አንድ፡-

ከታች ለቀረቡት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ የያዘውን ፊደል ምረጡ።

1. ከሰውነታችን ውስጥ ምን ያህል በመቶው ውሃ ነው?

ሀ. ሶስት አራተኛው

ሐ. አንድ አራተኛው

ለ. አንድ ሶስተኛው

መ. ሁለት ሶስተኛው

2. ለውሃ መበክል ምክንያት የሆነው የቱ ነው?

ሀ. ከፋብሪካ የሚወጡ ጽዳጆች

ሐ. የአረምና የተባይ ማጥፊያዎች

ለ. ከመኖሪያ ቤት የሚወጡ ጽዳጆች

መ. ሁሉም

3. የውሃ ብክለት በምን በምን ላይ ጉዳት ያደርሳል?

ሀ. በጤና

ለ. በኢኮኖሚ

ሐ. በአካባቢ

መ. ሁሉም

4. ከሚከተሉት ውስጥ የውሃ ወለድ በሽታ ያልሆነው የቱ ነው?

ሀ. ታይፎይድ ለ. ኮሌራ ሐ. ጉንፋን መ. ጃርዲያ

5. አንጎላችን ምን ያህል በመቶው ውሃ ነው?

ሀ. ሰባ በመቶው

ሐ. ሃያ ሰባት በመቶው

ለ. ሰባ ሁለት በመቶው

መ. ሰማንያ ሁለት በመቶው

6. በሁለተኛው አንቀፅ “ይህ ፈሳሽ” የተባለው ምንድነው?

ሀ. ውሃ

ለ. ደም

ሐ. ምራቅ

መ. ዘይት

ተግባር ሁለት፡-

በ “ሀ” ስር ለቀረቡት ቃላት በ “ለ” ስር ከቀረቡት ቃላት ተመሳሳይቸውን በመፈለግ አዛምዱ፡፡

“ሀ”

“ለ”

1. ዝውውር

ሀ. ውጤት

2. ምቹ

ለ. ጎጂ

3. ባግባቡ

ሐ. መንስኤ

4. ምክንያት

መ. ተስማሚ

5. ትስስር

ሀ. እንቅስቃሴ

6. መርዛማ

ፈ. መተግበር

7. ማከናወን

ለ. ጠቃሚ

ሸ. ቁርኝት

ቀ. በስርዓት

ተግባር ሶስት፡-

ከታች በሰጡት ውስጥ የተሰጡትን ቃላት በቀረቡት ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ በተገቢ ቦታቸው አስገቡ።

በሂል	ያሳያሉ	ተዋህሲያን
አንፃር	አልማ	መዛመት

1. በሽታ የሚያስተላልፉትን ----- ለማስወገድ እጃችንን በተደጋጋሚ መታጠብ አለብን።
2. ----- ምግቦችን መመገብ ለጤንነት አስፈላጊ ነው።
3. የኮሮና ቫይረስ ----- አሳሳቢ ደረጃ ላይ ደርሷል።
4. ወጣቶች ያሰቡበት ደረጃ ላይ እንዳይደርሱ እንቅፋት ከሆኑት ነገሮች አደጋዊ እጽ አንዱ እንደሆነ ጥናቶች ----- ።
5. “የውሃና የእናት መጥፎ የለውም” የሚል----- ባገራችን አለ።
6. ውሃ ከጥቅሙ ----- ተገቢው ትኩረት አልተሰጠውም።

ክፍል ሁለት፡- መናገር

ተግባር አንድ፡-

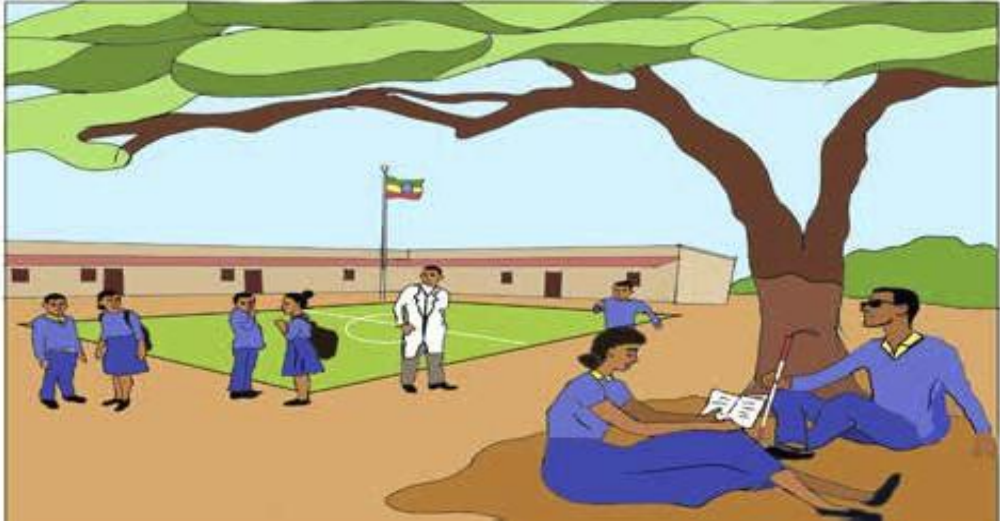
ውሃና ጥቅሙ በሚል ርዕስ ካዳመጣችሁት ምንባብ የወሰዳችሁትን ማስታወሻ መሰረት በማድረግ ስለውሃ አይነቶች እና ጠቀሜታ ውይይት አድርጉ።

ተግባር ሁለት፡-

በውሃ አጠቃቀም ዙሪያ ያላችሁን አመለካከትና ፍላጎት በምክንያትና ውጤት በማስደገፍ ለመምህራችሁ ተናገሩ።

ክፍል ሶስት፡- ንባብ

“ለውሃ ስም አነሰው”

ቅድመ ንባብ

1. ለውሃ ብክነትና መበከል ምክንያቶቹ ምን ምን ይመስላችኋል?
2. የውሃ ብክለት የሚያስከትለውን ጉዳት ዘርዝሩ።
3. ከላይ ከቀረበው ስዕል ምን ተረዳችሁ?

የማንበብ ሂደት

ተግባር፡-

“ለውሃ ስም አነሰው” የሚለውን ምንባብ ተራ በተራ ድምፅ እያሰማችሁ አንብቡ። በየመሀሉ በመምህራችሁ ለሚጠየቁ ጥያቄዎች ምላሽ ሰጡ።

“ለውሃ ስም አነሰው”

ከማልና መቅደስ የጥበብ ዕድገት ትምህርት ቤት የ7ኛ ክፍል ተማሪዎች ናቸው። በምሳ ሰዓት ምሳቸውን ከተመገቡ በኋላ መምህራቸው በሰጧቸው የቤት ስራ ዙሪያ በትምህርት ቤታቸው ቅጥር ግቢ ውስጥ ከሚገኘው ትልቅ ዛፍ ስር አረፍ ብለው “ለውሃ ስም አነሰው” በተባለው ርዕስ ዙሪያ ስለሚፅፉት አንቀጽ እየተወያዩ ነው።

- ከማል፡- “ዛሬ የአማርኛ መምህር የሰጡን የቤት ስራ ግራ ገብቶኛል” ።
- መቅደስ፡- “እንዴት ከማል?”
- ከማል፡- “ለውሃ ስም አነሰው” በሚለው ርዕስ ዙሪያ ሶስት አንቀጽ ጻፉ ያሉት።”
- መቅደስ፡- “ታዲያ ምን ችግር አለው? ውሃኮ ከአለት ተአለት ህይወታችን ጋር ጥብቅ ግንኙነት አለው፤ ስለዚህ ሊከብድህ አይገባም።”
- ከማል፡- “መፃፍጣቸው ቀላል ነው፤ ነገር ግን እንዴት አድርጌ ሶስት አንቀጽ ላሟላ?”
- መቅደስ፡- “ለመሆኑ ስንት አይነት ውሃ አይነቶች እንዳሉ ታውቃለህ?”
- ከማል፡- “አሉማ አውቃለሁ አምስተኛ ክፍል የተቀናጀ ሳይንስ ላይ ተምረናል። እነሱም፡ -
ለመጠጥ አገልግሎት የሚውል ለምሳሌ የምንጭ እና የሲንቧ ውሃ፤ እንዲሁም ለመጠጥ አገልግሎት የማይውል በተለያዩ ንጥረ ነገሮች የተበከለ የውሃ አይነት አለ። ለምሳሌ የውቅያኖስ፣ የባህር እና የወንዝ ውሃ ይጠቀሳሉ።”
- መቅደስ፡- “ልክ ነህ እኔም አስታወስኩኝ፤ በመጀመሪያ ግን ህይወት ያለው ነገር ለመኖር ውሃ እንደሚያስፈልገው በዝርዝር እንጽፋለን፤ የምድራችንም 70 በመቶው በውሃ የተሸፈነ ነው።”

***ተማሪዎች የክድርና የመቅደስ ውይይት መነሻ ምክንያቱ ምንድን ነው? በቀጣዩ የውይይት ክፍልስ ምን የሚፈጠር ይመስላችኋል?**

- ከማል፡- “ጥሩ ብለሻል መቅደስ፤ ጥሩ ውሃን ግን በምን እንለየዋለን?”
- መቅደስ፡- “ጥሩ ውሃ የሚባለው በተፈጥሮ ንጥረ ነገሮች የበለፀገ ነው፡ እነሱም፡-
ማግኒዥየም፣ ካልሲየም፣ ፖታሺየም፣ ሶዲየም ወዘተ. የያዘ ነው።”
- ከማል፡- “እንዴ መቅዲ በጣም ልክ ነሽ፤ ትዝ አለኝ ውሃኮ ሌሎችም ጥቅሞች አሉት።
ለምሳሌ ለሃይል ማመንጫነት ከፍተኛ አስተዋጽኦ አለው፤ የተለያዩ ወዝዞች ተገድበው የኤሌክትሪክ ኃይል ማመንጫ በመሆን የሚያገለግሉት ውሃ ሲኖር ብቻ ነው።”

- መቅደስ:- “ልክ ነህ ከማል ከዚህ በተጨማሪ በመስኖ የተለያዩ አዝርዕቶችን ለማብቀል ውሀ ከፍተኛ ጥቅም አለው፤ በዚህ ደግሞ ድህነትና ርህብን መዋጋት እንችላለን። በተጨማሪም ውሃ የተለያዩ የዓላ ምርቶችን ስለሚሰጥ ዓላ አስጋሪዎች ተጠቃሚ ይሆናሉ።”
- ከማል:- “ከዚህ በተጨማሪ የሰው ልጆች አዕምሯቸውን ለማደስና የእረፍት ጊዜያቸውን ለማሳለፍ የውሃ ዳርና የውሃ ላይ መዝናኛዎችን ይመርጣሉ።”
- መቅደስ:- “ውሃ የዚህን ያክል ጥቅም ካለው ለምንድን ነው? በአግባቡ የማንጠቀመው?”
- ከማል:- “አውነትሽን ነው፤ ይህ ለረጅም ጊዜ ሲከክክኝ የነበረ ጉዳይ ነው፤ ግን አንዴት ነው? ከብክነት መከላከል የምንችለው?”
- መቅደስ:- “ውሃን ስንጠቀም ብዙ ባለማፍሰስ፤ አንዲሁም ቧንቧዎችን ከፍቶ ባለመተው፤ ከዚህም በተጨማሪ ውሃን በድጋሚ በመጠቀም፤ ለምሳሌ ልብስ ባጠብንበት ውሃ ቤትና ሽንት ቤቶችን በመወልወል ወዘተ. የመሳሰሉትን ተግባራት በመፈጸም ነው። ”
- ከማል:- “እስካሁን ብዙ ነገር አንስተናል፤ ነገር ግን ስለ ውሃ ብክለት አላወራንም።”
- መቅደስ :- “አዎ በጣም ልክ ነህ! ውሃን የሚበክሉ ንጥረ ነገሮች በውሃ ውስጥ መገኘት ውሃን ተበክለ ያሰኘዋል።”
- ከማል:- “በርካታ ሰዎች ለውሃ ብክለት ተጠያቂዎች ናቸው ማለት ነው። ምክንያቱም የሚፀዳዱትና ቆሻሻ የሚጥሉት በውሃማ አካላት ላይ ነው።”
- መቅደስ:- “አንተ ካልከው በተጨማሪ ከፋብሪካ የሚለቀቁ ዕዳጆች (ቆሻሻዎች)፤ በወንዞች ዳርቻ ልብስ ማጠብና መፀዳዳት፤ ከመፀዳጃ ቤት አላግባብ ወደ ወንዝ የሚለቀቁ ፍሳሾች ለውሃ ብክለት መንስኤዎች ናቸው።”
- ከማል:- “ታዲያ ከኛ ምን ይጠበቃል?”
- መቅደስ:- “ከኛም የሚጠበቀው ውሃ እንዳይባክን እና እንዳይበክል ባገኘነው አጋጣሚ ለክፍል ጓደኞቻችን እና ለቤተሰቦቻችን ማስተማር ነው።”

- ከማል፡-“በጣም ትክክል ነሽ፤ ለካ ይህ ሁሉ ጥቅም አለው። ይህን ስላልተረዳን ነው በአግባቡ የማንይዘው። መምህራችን ትክክል ናቸው “ለውሃ ስም አነሰው” በሚል ርዕስ አንቀጽ ጻፉ ያሉን፤ በይ ሰዓቱ ስለደረሰ ወደ ክፍላችን አንሂድ። ብለው ውይይታቸውን ጨርሰው ወደ ክፍላቸው ገቡ።

አንብቦ መረዳት

ተግባር አንድ፡-

“ለውሃ ስም አነሰው” በሚል ርዕስ ባነበባችሁት ምንባብ መሰረት የሚከተሉትን የአንብቦ መረዳት ጥያቄዎች በፅሁፍ መልሱ።

1. ውሃ ተበክለ የሚባለው ምን ሲሆን ነው?
2. የምድራችን ምን ያህል በመቶው በውሃ የተሸፈነ ነው?
3. በተፈጥሮ ማዕድን የበለፀገ ውሃ ምን ምን ንጥረ-ነገሮችን ይይዛል?
4. ለውሃ መበክል በምክንያትነት የተጠቀሱት ምን ምን ናቸው?
5. ሁላችንም ለውሃ ብክለት ተጠያቂዎች ነን ሲል ምን ማለቱ ነው?
6. “ለውሃ ስም አነሰው” የሚለውን ሀሰብ አብራርታችሁ ፃፉ።
7. የውሃ አይነቶችን ዘርዝሩ።

ተግባር ሁለት፡-

ከታች ለቀረቡት ካነበባችሁት ምንባብ የወጡ ቃላትና ሀረጎች አውዳዊ ፍቺ ስጡ።

1. የበለፀገ

5. ሲከነክነኝ

2. ማመንጨት

6. ጽዳጆች

3. አዝዕርት

7. መበከል

4. አሳ አስጋሪዎች

8. መባከን

ተግባር ሶስት፡-

መምህራችሁ በሰሟችሁ ማስታወሻ መሰረት የሚከተሉትን ዓረፍተ ነገሮች በማንበብ ምክንያትና ውጤታቸውን ለይታችሁ ጻፉ።

ምሳሌ፡- ሀ. አበባው ውሃ ባለመጠጣቱ ጠውልጓል።

ምክንያት = ውሃ ባለመጠጣቱ

ውጤት = ጠውልጓል

ለ. የተደሰተው አዲስ ልብስ ስለተገዛለት ነው።

ምክንያት = አዲስ ልብስ ስለተገዛለት

ውጤት = የተደሰተው

1. በሙስና ስለተጠረጠረ በፖሊስ ቁጥጥር ስር ዋለ።

ምክንያት =

ውጤት =

2. ሀይለኛ ራስ ምታት ስላመመኝ ከትምህርት ቤት ቀረሁ።

ምክንያት =

ውጤት =

3. ውሃን በአግባቡ አለመያዝ ለተለያዩ በሽታዎች ያጋልጣል።

ምክንያት =

ውጤት =

4. ትምህርቱን ያቋረጠው ቤተሰብ አልባ በመሆኑ ነው።

ምክንያት =

ውጤት =

5. ጥሩ ውጤት ያስመዘገበው ጠንክሮ በመስራቱ ነው።

ምክንያት =

ውጤት =

6. በርካታ ሰዎች አስፈላጊውን ጥንቃቄ ባለማድረጋቸው የኮሮና ቫይረስ በጣም ተስፋፋ።

ምክንያት =

ውጤት =

7. ህይወቷ ሊያልፍ የቻለው ቶሎ ወደ ሆስፒታል ባለመሄዷ ነው።

ምክንያት =

ውጤት =

8. የትራፊክ አደጋ የተስፋፋው በአሽከርካሪዎችና በእግረኞች ቸልተኝነት ነው።

ምክንያት =

ውጤት =

ተግባር አራት፦

በውሃ ወለድ ስለሚተላለፉ በሽታዎች ምንነትና ስለሚያስከትሉት ጉዳት ከቤተሰቦቻችሁ፣ ከአካባቢያችሁ ወይም ከቤተ መፃህፍት መረጃ ሰብስባችሁ በመምጣት በክፍል ውስጥ ተወያዩ።

ክፍል አራት፡- ጽሁፊት

ማስታወሻ

ተራኪ ፅሁፍ

ይህ የፅሁፍ ዓይነት ተከታታይነት ያላቸውን ድርጊቶች እና ሁኔታዎች መሰረት አድርጎ ከመነሻው እስከ መድረሻው ድረስ የሚሆነውን ነገር እየተረከ ለአንባቢ በማድረስ ላይ ያተኩራል። በተራኪ ጽሁፍ ውስጥ የድርጊቶችን ቅደም ተከተል ጠብቆ እንዲህ ሆነ፣ ከዚያም እንዲህ ተደረገ በሚል አቀራረብ የነገሮችን አከናወንና አፈፃፀም በትረካ ያቀርባል። በዚህም አንባቢው የሁኔታዎችን፣ የክስተቶችን እና የድርጊቶችን ትስስር በቅርበት መከታተል የሚችልበት መንገድ ያመቻቻል። ተራኪ ጽሁፍ ልቦለዳዊ ወይም ኢልቦለድ ሊሆን ይችላል፡ ፡ የበለጠ ግልጽ እንዲሆንላችሁ ከማስታወሻው ከታች የቀረቡትን ምሳሌዎች ተመልከቱ።

ምሳሌ አንድ፡- ልቦለዳዊ ተራኪ ጽሁፍ

... የዚያኑ እለት ማታ የባቡር ትኬት አስቆረጥኩና ጓዬን ጠቅልዬ ጉዞ ወደ ሀረርጌ ጀመርኩ፤ ሲነጋጋ ድሬድዋ ከተማ ደረስኩ። አልጋ ተከራይቼ አጎቴ ቤት ጎራ አልኩና ብጠይቅ ለስራ ጉዳይ ወደ ሌላ ቦታ መሄዱን ባለቤቴ ነግራኝ ወደ ቤት እንድገባ ጠየቀችኝ። ያለሁበትን ማወቅ ተሳነኝ፤ መላው አለም በተቃውሞ የተነሳብኝ መሰለኝ። የአጎቴን ባለቤት ጥያቄ ምላሽ ሳልሰጥ እንዳበደ ሰው ከንፌ ወደ ተከራየሁት ቤርጎ ተጓዝኩ። ቤርጎ ቤቴ ጋር እንደደረስኩ ወደ ቡና ቤት ገባሁ። መላ ህዋሳቴ ዝሏል። አሳላፊው እስኪደንቀው ድረስ ሶስት ቡና አከታትዬ ጠጥቼ ወጣሁ።...

ምሳሌ ሁለት፡- ኢ-ልበለዳዊ ተራኪ ጽሁፍ ቀኑ እለተ አርብ መጋቢት አራት 2012 ዓ.ም ነው፤ ገና በማለዳ ነበር ወደ ትምህርት ቤት ያቀናሁት። ወዲያው ወደ ትምህርት ቤቱ የሚኒ ሚዲያ ቢሮ ገባሁ። አስታውሳለሁ “ሀገሬን አልረሳም” የሚለውን የንዋይ ደበበን ሙዚቃ ድምፁን ከፍ አድርጌ ከፈትኩት። ተማሪዎች ሰዓት እየደረሰ ስለነበር እየተንጠባጠቡም ቢሆን ወደ ሰልፍ ቦታው እየተጠጉ ነበር። ሙዚቃው እንዳለቀ የሀገራችንን ብሔራዊ መዝሙር ተማሪዎች ድምጻቸውን ከፍ አድርገው ዘመሩ ። በመቀጠልም የትምህርት ቤታችን ርዕሰ መምህር በተማሪዎች ስነ-ምግባር ዙሪያ ጠንከር ያለ መልዕክት አስተላለፉ። እኔም ተማሪዎቹን ወደ ክፍላቸው እንዲገቡ ካዘዝኩ በኋላ የማስተምርበት ክፍላጊዜ እስኪደርስ ቁርስ ለመብላት በትምህርት ቤታችን የመምህራን ምግብ ቤት ጎራ አልኩኝ።

ቁርሴን ተመግቤ ሻይ እየጠጣሁ እያለ ድንገት ዓይኔ በግድግዳው የተሰቀለው ቴሌቪዥን ላይ አረፈ። ጋዜጠኛው የሶስት ሰዓቱን ዜና እየተናገረ ነበር። ድንገት የአድማጭን ቀልብ የሳበው ሰበር ዜና በጋዜጠኛው አንደበት ሲስተጋባ ሁሉም ሰው በድንጋጤ ተዋጠ። “የመጀመሪያው የኮሮና ተጠቂ ኢትዮጵያ ውስጥ ተገኘ” ሲል ቤቱ ባንዴ በድንጋጤ ድብብ ተሞላ። የጀመርኩትን ሻይ እንኳን ሳልጨርስ በሀዘን ስሜት ከምግብ ቤት ስወጣ ተማሪዎች ከግቢ እየወጡ ነበር። መምህራንም በየፊናቸው በድንጋጤ ተውጠው ይሯሯጣሉ፡ ፡ በግቢው ውስጥ የነበረው ትዕይንት በሕይወት ዘመኔ ከማልረሳቸው ትዝታዎች ውስጥ አንዱ ነበር።

ተግባር አንድ፡-

የማትረሱትን ገጠመኝ መሰረት በማድረግ ባለ ሁለት አንቀጽ ተራኪ ጽሁፍ ፃፉ።

ተግባር ሁለት፡

በተግባር አንድ የፃፉትን ጽሁፍ በመቀያየር እርስ በርስ ተራረሙ።

ክፍል አምስት፡- ቃላት

እማራያዊ ቃላት

ተግባር አንድ፡-

መምህራችሁ በሚሰጧችሁ ማስታወሻና ማብራሪያ መሰረት ከታች ለቀረቡት ቃላት እማራያዊ ፍቺ ስጡ።

1. ሚጥሚጣ	6. መሬት
2. ቀፎ	7. ጨለማ
3. ንብ	8. ቆቅ
4. ሚዛን	9. ባህር
5. ፍየል	10. ወንበር

ተግባር ሁለት፡-

ከላይ ፍቺ በሰጣችሁባቸው እማራያዊ ቃላት ዓረፍተ ነገር መስርቱባቸው።

ምሳሌ፡- ጣሊያን ኢትዮጵያን በወረረበት ወቅት ሁሉም ኢትዮጵያዊ ቀፎው እንደተካበት ንብ ግልብጥ ብሎ ወጣ።

ክፍል አምስት፡- ሰዋስው

ማስታወሻ

ጢር እና ተገብሮ ዓረፍተ ነገሮች

ዓረፍተ ነገሮችን ጢርና ተገብሮ ብለን በሁለት መክፈል ይቻላል።

ሀ. ጢር ዓረፍተ ነገሮች፡-

ትኩረት የሚያደርጉት ተግባሩን የፈጸመው ባለቤት (ድርጊት ፈፃሚው) ላይ ነው።
ምሳሌ፡-

- ሙሉጌታ አበባ ተከለ።

- ሌባው ገንዘቤን ሰረቀኝ።
- ልጆቻችንን ወደ መናፈሻ እንወስዳለን።

ለ. ተገብሮ ዓረፍተ ነገር፡- ትኩረት የሚያደርጉት በተሳቢ (ድርጊት ተቀባይ) ላይ ነው።
ምሳሌ፡-

- አበባው በሙሉጌታ ተተክሏል።
- ገንዘቤ በሌባው ተሰረቀ።
- ልጆቻችን ወደ መናፈሻ ይወሰዳሉ።

ተግባር አንድ፡-

ከታች የቀረቡትን ዓረፍተ ነገሮች ገቢርና ተገብሮ በማለት ለይታችሁ ዓፉ።

1. አልማዝ ብርጭቆውን ሰበረችው።
2. መኪናው የተገዛው በአባቴ ነው።
3. መስታወቱ በልጆች ተሰበረ።
4. አቤል ኳሷን ለጋት።
5. ላምቱ ለስርዓተ ያታ ክብብ ሰብሳቢነት ተመረጠች።
6. ሱልጣን ከኤች አይቪ ኤድስ ራሱን ይጠብቃል።
7. ውሻው የታሰረበትን ሰንሰለት በጠሰው።
8. ህፃናቴ በአሰሪዎቻቸው የጉልበት ብዝበዛ ደረሰባቸው።
9. ዙቤይዳ ባህሏን የሚያንፀባርቅ ልብስ ለበሰች፡፡
10. እንስሳቴ ግጦሽ ቦታ ተሰማሩ።

ተግባር ሁለት፡-

አምስት ገቢር ዓረፍተ ነገር ከመሰረታችሁ በኋላ ወደ ተገብሮ ዓረፍተ ነገሮች ለውጡ።

የምዕራፉ ማጠቃለያ

- በዚህ ምዕራፍ ስለ ተራኪ ዕሁፍ፣ እማራያዊ ቃላት፣ ገቢርና ተገብሮ ዓረፍተ ነገር እንዲሁም የምክንያትና ውጤት ተዛምዶ ተምረናል።
- ተራኪ ጽሁፍ ተከታታይነት ያላቸውን ድርጊቶች እና ሁኔታዎች መሰረት አድርጎ ከመነሻው እስከ መድረሻው ድረስ የሚሆነውን ነገር እየተረከ ለአንባቢ በማድረስ ላይ የሚያተኩር የጽሁፍ አይነት ነው። ተራኪ ጽሁፍ ልቦለዳዊ ወይም ኢልቦለድ ሊሆን ይችላል።
- እማራያዊ ፍቺ ማለት የአንድ ቃል ጥሬ ትርጉም ወይም የመዝገበ ቃላት ፍቺው ነው። በዚህም የተነሳ እማራያዊ ፍቺ የቃሉ ቀጥተኛ ፍቺ ነው እየተባለ ይገለጻል።
- ዓረፍተ ነገሮችን ገቢርና ተገብሮ ብለን በሁለት መክፈል ይቻላል። ገቢር ዓረፍተ ነገሮች ትኩረት የሚያደርጉት ተግባሩን የረጸመው ባለቤት (ድርጊት ፈፃሚው) ላይ ሲሆን ተገብሮ ዓረፍተ ነገር ትኩረት የሚያደርጉት በተሳቢ (ድርጊት ተቀባዩ) ላይ ነው።
- ምክንያትና ውጤት፡ - ምክንያት የምንለው አንድ ነገር ለመከሰቱ መንስኤ ወይም ሰበብ የሆነው ነገር ሲሆን፣ በክስተቱ ሳቢያ የሚገኘው ግብ ደግሞ ውጤት ይባላል።

የክለሳ ጥያቄዎች

ከታች ለቀረቡት ጥያቄዎች መልስ ሰጡ።

1. ተራኪ ጽሁፍ ምን አይነት የጽሁፍ አይነት ነው?

2. ከታች የቀረቡትን ዓረፍተ ነገሮች ገቢርና ተገብሮ በማለት ለዩ።

ሀ. ፍቅርተ መፅሀፍ ገዛች።

ለ. ሌዳሞ በሬውን ተሰረቀ።

ሐ. ልጆቹ በወንድማቸው ተመሰገኑ።

መ. ድመቶቹ ወተቱን ጠጡት።

3. ለሚከተሉት ቃላት እማሬያዊ ፍቺ ስጡ።

ሀ. እባብ

ሐ. አሳማ

ለ. እስስት

መ. ወንፊት

አማርኛ ጌኛ ክፍል

ምዕራፍ ስድስት የሰዎች ዝውውር

የሚጠበቁ ውጤቶች

ይህንን ምዕራፍ ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ :-

- ካዳመጣችሁት ነገር በመነሳት ዋናውን ሀሳብ ትገልጻላችሁ።
- የሰዎችን ዝውውር ጽንሰ ሀሳብ ትገልጻላችሁ።
- ከጓደኞቻችሁ ጋር በራስ በመተማመን ንግግር ታደርጋላችሁ።
- በትክክል ታነባላችሁ።
- የሰዎች ዝውውር የሚያደርስውን ተፅዕኖ ታብራራላችሁ።

ክፍል አንድ :- ማዳመጥ

“የሰዎች ዝውውር”

ቅድመ ማዳመጥ

1. ስለሰዎች ዝውውር ምን ታውቃላችሁ?
2. ሰዎች በህገወጥ መንገድ ከሀገር የሚወጡት ለምን ይመስላችኋል?
3. ህገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ምን ጉዳት ሊያስከትል እንደሚችል ግምታችሁን ተናገሩ።

የማዳመጥ ጊዜ

ተግባር:-

“የሰዎች ዝውውር” የሚለውን የማዳመጥ ምንባብ መምህራችሁ ሲያነቡላችሁ ዋና ዋና ነጥቦችን በመፃፍና በንቃት በማዳመጥ መምህራችሁ ለሚጠይቁትሁ ጥያቄዎች ተገቢውን ምላሽ ስጡ።

አድምቦ መረዳት

ተግባር አንድ:-

ከታች ለቀረቡት ከማዳመጥ ምንባብ ለወጡ ጥያቄዎች በምንባቡ መሰረት በፅሁፍ አጭር መልስ ስጡ።

1. ህጋዊ የሰዎች ዝውውር ከህገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር በምን ይለያል?
2. ለህገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ይበልጥ ተጋላጭ የሆኑት እነማን ናቸው?

3. መዳረሻ ሀገራት የሚባሉት የትኞቹ ናቸው?
4. በሀገ-ወጥ ዝውውር ወቅት ሀሰተኛ መረጃና ተስፋ የሚሰጡት እነማን ናቸው?
5. የሀገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ምክንያቶችን ዘርዝሩ።
6. ከሀገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር እንዴት ራሳችንን መጠበቅ ይቻላል?
7. ያዳመጣችሁትን ምንባብ ዋና መልዕክት በአጭሩ ግለፁ።

ተግባር ሁለት፡-

በ “ሀ” ስር የቀረቡትን ቃላትና ሀረጎች በ“ለ” ስር ከቀረቡት ተመሳሳይ ፍቺያቸው ጋር አዛምዱ።

“ሀ”

1. ወንጀል
2. መመልመል
3. ምንጭ
4. ተጎጂ
5. በር ከፋች
6. መደለያ
7. የሚያቋርጧቸው
8. ግዳጅ
9. በጭፍን

“ለ”

- ሀ. ሰለባ
- ለ. ምክንያት
- ሐ. ድንገት
- መ. ማባበያ
- ሠ. አለማስተዋል
- ረ. የሚተላለፉባቸው
- ሰ. ማጨት
- ሸ. ሀገ-ወጥ ተግባር
- ቀ. ያለፍቃድ
- በ. መነሻ

ክፍል ሁለት፡- መናገር

ተግባር ፡-

ስለሰዎች ዝውውር ጥቅምና ጉዳት በቡድን ከተወያየችሁ በኋላ የደረሳችሁበትን የቡድናችሁን ሀሳብ ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ።